

STOP PRAKTYKOM DYSKRYMINACYJNYM!

BADANIA DLA MIASTA POZNANIA

„Badanie problemów i potrzeb
wybranych grup społecznych
doświadczających i narażonych
na dyskryminację”

SPIS TREŚCI

Część pierwsza – Raport z badań	3
1. ZAŁOŻENIA OGÓLNE BADANIA	4
2. METODOLOGIA BADANIA, TYPY RESPONDENTÓW, PRÓBA BADAWCZA	5
3. PROBLEMY BADAWCZE	7
4. REALIZACJA BADANIA	9
5. NAJWAŻNIEJSZE OBSERWACJE I WNIOSKI	10
6. NAJWAŻNIEJSZE OBSERWACJE – BADANIA JAKOŚCIOWE	16
7. WYNIKI BADAŃ	36
 Część druga – Desk research	 78
1. PRZEDSIĘWZIĘCIA I INICJATYWY W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA DYSKRYMINACJI ORAZ PROMOWANIA RÓWNEGO TRAKTOWANIA – PRZYKŁADY WYBRANYCH MIAST POLSKICH	79
2. PRZEGLĄD ZAPISÓW I REGULACJI PRAWNYCH ZOBOWIĄZUJĄCYCH DO RÓWNEGO TRAKTOWANIA	109

CZEŚĆ PIERWSZA

Raport z badań

ZAŁOŻENIA OGÓLNE BADANIA

Badanie o charakterze eksploracyjnym

Badanie o charakterze opisowym

Uwagę skupiono na opisie sytuacji, mniej na dociekaniu jej (społecznych, ekonomicznych, kulturowych itd.) przyczyn

Zapisy i regulacje prawne
zobowiązujące do równego traktowania;
identyfikacja dobrych praktyk
proróżnościowych
w wybranych miastach Polski

Badania jakościowe miały na celu
poznanie zjawisk i ich przyczyn,
a także wyjaśnić je

Badanie ilościowe miało na celu
skwantyfikować zjawiska rozpoznane
w toku badań jakościowych

TYPY RESPONDENTÓW, PRÓBY BADAWCZE

Typ respondenta	IDI	FGI (6 osób)	CAWI
• dzieci i nastolatki	3		
• kobiety z doświadczeniem dyskryminacji i przemocy ze względu na płeć oraz mężczyźni z doświadczeniem dyskryminacji i przemocy ze względu na płeć	4		
• osoby LGBT+		1	100
• osoby o innym pochodzeniu etnicznym niż polskie oraz migranci/ migrantki (w tym specjalista ds. Romów)	3	1	101
• osoby z doświadczeniem ubóstwa	3		
• osoby z niepełnosprawnościami		1	101
• osoby zaangażowanych w życie religijne/kościół, różnowyznaniowa z uwzględnieniem osób bezwyznaniowych (różnopłciowych)		1	
• przedstawiciele/ki organizacji pozarządowych działających na rzecz osób doświadczających i narażonych na dyskryminację*		1	
• seniorzy i seniorki (65+)*		1	101
OGÓŁEM	13	6	403

* Na prośbę respondentów FGI zamieniono na dwie triady.

LISTA PROBLEMÓW BADAWCZYCH (1)

Problem badawczy	Szczegóły, aspekty
Ogólna sytuacja życiowa uczestniczki/ uczestnika badania	a. potencjalny powód dyskryminacji b. sytuacja rodzinna c. sytuacja zawodowa d. własna ocena sytuacji materialnej e. ogólne zadowolenie z życia, ocena własnego dobrostanu f. płeć g. wiek
Doświadczane przejawy dyskryminacji, praktyki dyskryminacyjne	a. w jakich okolicznościach badani doświadczają dyskryminacji? b. kto (jakie osoby, instytucje) sięga najczęściej po praktyki dyskryminacyjne? c. na czym KONKRETNIE polega dyskryminowanie? d. gdzie to się dzieje, w jakich miejscach, okolicznościach? e. jak często? f. czy praktyki dyskryminacyjne są jakoś uzasadniane, tłumaczone? Jeśli tak – w jaki sposób? g. czy/ jak reagują na praktyki dyskryminacyjne ich świadkowie/ obserwatorzy? h. czy można mówić o jakichś dodatkowych warunkach, które sprzyjają praktykom dyskryminacyjnym? Jeśli tak, jakie to warunki?
Najważniejsze konsekwencje praktyk dyskryminacyjnych	a. jakie najważniejsze „sytuacyjne” konsekwencje praktyk dyskryminacyjnych? b. jakie najważniejsze trwałe i systemowe konsekwencje praktyk dyskryminacyjnych?

LISTA PROBLEMÓW BADAWCZYCH (2)

Problem badawczy	Szczegóły, aspekty
Grupy porównawczego odniesienia	a. Jakie inne grupy, do których NIE NALEŻĄ badani znajdują się – mimo wszystko w podobnej jak oni sytuacji? b. Dlaczego? c. Sytuacja jakich osób narażonych na dyskryminację jest gorsza? d. Czy są takie rodzaje dyskryminacji, które są – zdaniem badanych – stosunkowo mało dotkliwe? Jeśli tak, jakie?
Sposoby radzenia sobie z praktykami dyskryminacyjnymi	a. jakie badani podejmują działania/ wysiłki, których celem jest b. jakie są koszty (psychiczne, finansowe, organizacyjne itd.) tych wysiłków? c. kto jest w tych wysiłkach najważniejszym sojusznikiem dla badanych? d. jakie są skutki tych wysiłków, jaka jest ich skuteczność?
Oczekiwane formy pomocy/ wsparcia	a. jakie najważniejsze potrzeby osób doświadczających dyskryminacji? b. jakie KONKRETNIE wsparcie/ pomoc są oczekiwane? c. kto powinien go udzielać? Kto jest adresatem poszczególnych próśb/ roszczeń? d. z jakich konkretnie form pomocy/ wsparcia, które ma zimniejszych dyskryminację i jej skutki badani korzystają? e. jak oceniane są działania antydyskryminacyjne podejmowane przez państwo – samorząd miasta Poznania – organizacje pozarządowe?
Przyszłość	a. jakie są przewidywania badanych odnośnie ich sytuacji w przyszłości? Czy tendencje dyskryminacyjne będą się nasilać czy będą słabnąć? b. od czego to zależy? c. czy badani obawiają się, że do starych powodów ich nierównego traktowania dojdą nowe? Jeśli tak – jakie?

REALIZACJA BADANIA

- Badania jakościowe, realizowane w oparciu o scenariusze wywiadu, prowadzone były w listopadzie br.
- Grupy fokusowe oraz część indywidualnych wywiadów pogłębionych prowadzonych była on-line przy użyciu oprogramowania MS Teams.
- Zasadnicza część wywiadów pogłębionych oraz wszystkie triady realizowane były drogą telefoniczną, triady – w trybie telefonicznego połączenia konferencyjnego. Tu zaważyła przede wszystkim kwestia bariery technologicznej w przypadku seniorów (skłonni obsługiwać komputer bez osobistej/ bezpośredniej pomocy)*.
- W oparciu o rezultaty badań jakościowych opracowano kwestionariusz ankiety internetowej, zgodnie z założeniami skierowany do czterech grup respondentów (mieszkańców Poznania): (1) seniorów, (2) osób LGBTQ+, (3) osób z niepełnosprawnościami, (4) obcokrajowców.
- Ankieta została przygotowana w trzech wersjach językowych: polskiej, angielskiej i rosyjskiej.
- Ankieta została opracowana na platformie Webankieta.pl. Realizacja badań rozpoczęła się w 7 grudnia i trwała 2 tygodnie.
- Do dystrybucji ankiet wykorzystano przede wszystkim media społecznościowe (w tym grupy facebookowe) oraz stowarzyszenia i organizacje działające na rzecz czterech badanych grup społecznych. Wykorzystano również bazy danych ogólnopolskiego panelu internetowego Ariadna.

* Transkrypcje ze zrealizowanych badań jakościowych zamieszczono w osobnym dokumencie (doc.).

Najważniejsze obserwacje

1. Poczucie nierównego, dyskryminującego traktowania okazuje się być zdecydowanie częściej udziałem osób LGBTQ+ i obcokrajowców, relatywnie rzadziej – udziałem osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Niewykluczone, że dwie ostatnie grupy dokonują czegoś w rodzaju „naturalizacji” praktyk dyskryminacyjnych, uznając, że są one nieodłącznym, nieusuwalnym elementem nastawienia do osób obarczonych określonymi niepełnosprawnościami oraz do osób starszych. Jeśli by tak było, oznaczałoby to, iż mamy do czynienia nie tylko ze stygmatyzacją, ale też z faktycznym pogodzeniem się stygmatyzowanych z tą sytuacją.
2. Fakt, że osoby LGBTQ+ i obcokrajowcy relatywnie częściej czują się dyskryminowane i naznaczone nierównym traktowaniem ma bez wątpienia swoje twarde i obiektywne przyczyny. Równocześnie jednak, wydaje się, że obie wspomniane grupy mówią głośno o dotykających je praktykach dyskryminacyjnych również dlatego, iż są zorganizowane relatywnie lepiej, niż inne zbiorowości narażone na dyskryminację.
3. Najbardziej narażone na nierówne traktowanie są dziś osoby ze społeczności LGBTQ+. Co ważne, jest to opinia w s z y s t k i c h grup objętych przeprowadzonym badaniem.

4. W opiniach badanych zarówno wyznanie jak i poglądy polityczne są dziś stosunkowo rzadko powodem dyskryminacji; innymi słowy mówiąc, dyskryminacja ze względu na wyznawaną religię względnie ze względu na przekonania polityczne jest zjawiskiem dość marginalnym. Nie znaczy to, iż nie mamy dziś w Polsce do czynienia z silną polaryzacją na tle religijnym i politycznym. Z wielu innych badań wynika, że jest ona faktem. Na szczęście jednak, owe głębokie różnice światopoglądowe nie przekładają się w sposób wyraźny na praktyki dyskryminacyjne. Tak przynajmniej wynika z przeprowadzonego badania.
5. Dominującym przejawem dyskryminacji okazuje się być a g r e s j a s ł o w n a (jako najczęstszą postać dyskryminacji wskazuje ją aż 63% badanych). Z jednej strony – to dobrze, że wśród dominujących praktyk dyskryminacyjnych nie znalazła się agresja fizyczna. Z drugiej strony, to dość słabe pocieszenie, ponieważ i tak występuje ona dość często (13% wskazań). Ponadto dwie grupy: osoby ze społeczności LGBTQ+ i obcokrajowcy są narażeni na akty fizycznej przemocy zdecydowanie częściej, niż pozostali respondenci. Wreszcie – z badań dotyczących zjawiska przemocy wynika, że bardzo często agresja i przemoc werbalna i symboliczna toruje drogę agresji i przemocy fizycznej, stanowi jej zapowiedź.

6. Należy odnotować i przyjąć z największym niepokojem, że aż 45% respondentów uznało, iż najczęstszym przejawem nierównego traktowania są dzisiaj w Polsce **wyśmiewające i lekceważące wypowiedzi osób publicznych**. Trudno jednoznacznie stwierdzić, jaka część owych „wyśmiewających i lekceważących wypowiedzi osób publicznych” podpada pod mowę nienawiści. Tak czy inaczej, skażenie sfery publicznej przez retorykę przemocową i dyskryminacyjną jest dostrzegane.
7. Warto odnotować, że w grupie seniorów aż 47% badanych uznało, że najczęstszą dotykającą ich praktyką dyskryminacyjną jest „nieliczenie się ze zdaniem osoby dyskryminowanej”. To bardzo smutny wskaźnik **uprzedmiotawiania osób starszych**, odbierania im statusu pełnoprawnych członków społeczeństwa.
8. Z przeprowadzonego badania wynika, że doświadczanie poszczególnych przejawów nierównego traktowania nie jest czymś incydentalnym. Większość badanych doznała nierównego, dyskryminującego traktowania w ostatnim kwartale.

9. Sposoby radzenia sobie z praktykami dyskryminacyjnymi układają się w dość charakterystyczną triadę, na którą składają się (1) „nie przejmowanie się”, (2) „próby podejmowania rozmowy” i (3) „strategia nie wyróżniania się”, wtapiania się w tłum. De facto mamy więc – w tym trzecim przypadku – do czynienia z dobrowolnym konformizmem poziomym, ze strategią swoistej mimikry. Kłopot w tym, że jej społeczno-kulturowe konsekwencje są fatalne. Owa strategii nie wyróżniania się chcąc nie chcąc oznacza (samo)ograniczanie się pluralizmu, różnorodności. Tym warunki dla innowacyjności, kreatywności ulegają pogorszeniu.
10. Można mówić o indywidualnych i społecznych kosztach praktyk dyskryminacyjnych. Wśród indywidualnych znajdują się takie jak stres, lęk, frustrujące poczucie bezradności. Są też jednak nie mniej istotne i nie mniej niepokojące koszty społeczne: przede wszystkim: niski poziom zaufania (więc i kapitału społecznego).
11. Osoby doświadczające dyskryminacji mogą liczyć przede wszystkim na grono swoich przyjaciół i na rodzinę; instytucje mające wspierać standardy równościowe i przeciwdziałać dyskryminacji pozostają daleko w tyle. Warto dodać, że w przypadku osób z niepełnosprawnościami najważniejszą strukturą wspierającą jest rodzina, w przypadku zaś osób LGBTQ+ – przyjaciele. Prawdopodobnie pokazuje to – choć w sposób pośredni – że poziom akceptacji wyborów dokonywanych przez osoby LGBTQ+ przez grono ich najbliższych jest cały czas dość niski.

12. Pozytywnie uprzywilejowani to według badanych przede wszystkim rządzący, klasa polityczna, dalej zaś: osoby zamożne, biali heteroseksualni mężczyźni oraz katolicy.
13. Wśród oczekiwanych działań, które miałyby prowadzić do ograniczenia praktyk dyskryminacyjnych najczęściej wymieniano działania edukacyjne, pomoc prawną i pomoc psychologiczną.

Co dalej? Powstrzymaliśmy się w niniejszym raporcie przed bardziej szczegółowymi i „detalicznymi” wnioskami. Nie formułujemy tu również w zasadzie żadnych rekomendacji – poza tymi samonarzucającymi się. Sądzymy, że oba te zadania powinny zostać wypracowane przez Zespół Ekspertów przy udziale Public Profits.

Najważniejsze obserwacje – badania jakościowe

1. Dzieci, szczególnie w okresie uczęszczania do szkoły podstawowej spotykają się przede wszystkim z dyskryminacją ze względu na wygląd np. kolor włosów, ale także ze względu na stan majątkowy – ubióstwo i wykluczenie (niemarkowa lub zużyta odzież, brak możliwości pochwalenia się modnymi technogadżetami). Tu mniej tolerowane są też osoby pilne, skupiające się na nauce („kujony”).
2. Wśród młodzieży ze szkół ponadpodstawowych do powodów dyskryminowania dochodzi też kwestia nieheteronormatywnej tożsamości płciowej. Duże znacznie ciągle ma zamożność.
3. Tolerancja na inność wzrasta z wiekiem – w szkole ponadpodstawowej jest nieco wyższa, młodzież zaczyna ją rozumieć i wspierać inność uznając ją za wartość.
4. Za najbardziej dyskryminowane obecnie uznawane za osoby LGBTQ+, ale także obcokrajowcy – w tym szczególnie osoby o innym kolorze skóry. Dostrzegany jest też problem wykluczenia osób z niepełnosprawnościami.
5. Poznańska młodzież w wieku ponadpodstawowym dostrzega obecną sytuację kobiet i osób LGBTQ+ – wspiera je poprzez udział w demonstracjach związanych z zaostreniem prawa aborcyjnego i marszach równości.
6. Faworyzowani są młodzi zamożni, popularni w mediach społecznościowych, otwarci – liczba lajków i followersów wyznacza poziom atrakcyjności osoby.
7. Uczniowie wiedzą i doceniają możliwość uzyskania wsparcia ze strony przyjaciół, rodziny, ale też nauczycieli i od psychologów szkolnych. Rola tych ostatnich ma lub może mieć duże znaczenie w przypadku młodzieży w wieku ponadpodstawowym.

DZIECI, MŁODZIEŻ – na podstawie badań jakościowych

Np. moja koleżanka, której orientacji nie znam, ale chyba jest homoseksualna (nie wiem, nie wnika), to musiała nosić gaz pieprzowy przy sobie, bo się bała o siebie.
[IDI1, nastolatki]

Zazwyczaj są wyśmiewane te osoby, które np. pilnie się uczą. (...) I takie osoby, które są trochę biedniejsze od tamtych osób.
[IDI2, nastolatki]

Myślę, że w moim środowisku przynajmniej ludzi młodych jest to teraz bardzo akceptowalne, tzn. wszyscy wyróżniają się dużą tolerancją, są bardzo otwarci i starają się pomóc takiej osobie, jeśli widzą, że coś jest nie tak. [IDI3, nastolatki]

Są takie grupy, np. jak są takie osoby na Instagramie albo na innych serwisach i mają więcej polubień. I jak mają więcej polubień, to od razu inne osoby chcą z nimi być, bo po prostu są lepsi, znają więcej osób i są popularniejsi.
[IDI2, nastolatki]

(...) nauczyciele propagują bardzo równouprawnienie i myślę, że to ma też bardzo duży wpływ na rodziców, nauczycieli, autorytety. Też środowisko, w jakim przebywamy, a więc to, że chodzę do dobrego, uważanego za jedno z lepszych liceów, ma jakiś wpływ. Bo u mnie rzadko jest spotykane takie nierówne traktowanie.
[IDI3, nastolatki]

(...) na pewno wsparcie jest potrzebne, od takich podstawowych rzeczy, typu psycholog szkolny, który mimo że się wydaje taką podstawą i często może być takim, że „no, psycholog szkolny to tam nic nie pomoże”. Ale myślę, że takie kompetentne osoby, które w szkole mogą pomóc, to jest coś bardzo ważnego. Tak samo wsparcie nauczycieli – jest kluczowe, myślę.
[IDI3, nastolatki]

1. Większa część uczestników FGI nie manifestuje swojej tożsamości płciowej – nie chce prowokować.
2. Badani bez trudu przywoływali przykłady nierównego traktowania, dyskryminacji, a nawet przejawów agresji słownej i fizycznej stosowanej wobec nich i ich nieheteronormatywnych znajomych.
3. Młode osoby LGBTQ+ chętniej niż 30, 40+ lat manifestują swoją tożsamość płciową. W oczach tych starszych, młodzi są odważniejsi, to spotyka się z ich podziwem. W ich ocenie to dzięki młodym nieheteronormatywnym ma szansę dokonać się zmiana społeczna w postaci większej tolerancji dla tej grupy społecznej i zmian legislacyjnych.
4. Osobom LGBTQ+ często towarzyszy lęk. Ten z kolei powoduje, że społeczności te zamykają się na innych i żyją we własnym (bezpiecznym) środowisku.
5. Wielokrotnie podnoszonym problemem jest brak równoprawnej legislacji dla związków nieheteronormatywnych, w tym również konieczność wzmocnienia reguł prawnych przestępstw motywowanych np. uprzedzeniami do innych ludzi czy faszyzmem (ściganie przestępstw mowy nienawiści).
6. Pomimo doświadczania dyskryminacji, Poznań jest przyjaznym miastem dla osób LGBTQ+, nawet w porównaniu do Warszawy.

OSOBY LGBTQ+ – na podstawie badań jakościowych

W sierpniu wywiesiłem flagę, która powisała dwa dni dlatego, że odebrałem telefon od właścicielki, że jednak właściciele kamienicy proszą, żeby nie było żadnych symboli na zewnątrz kamienicy, że to jest kamienica dla wszystkich.
[FGI, LGBTQ+]

Ale też chciałem zwrócić uwagę na to, że transseksualne osoby są moim zdaniem dyskryminowane bardzo. Co wynika, myślę, z niewiedzy i braku edukacji na ten temat.
[FGI, LGBTQ+]

Ja kocham to miasto i uważam, że to jest jedno z najfajniejszych miast do życia, dla gejów, w ogóle dla osób nieheteronormatywnych i w ogóle takie pełne otwartości. I dziękuję, że tutaj żyję, mam świetną ekipę, są fajni ludzie. I nie chciałbym, żeby to się zmieniło.
[FGI, LGBTQ+]

I bardzo dużo położnych, które jednak są w większości starszej daty, to przychodzą na dyżurkę i „ej, widziałyście, co ta sobie wymyśliła w ogóle; nie mam się do niej zwracać per pani, to jak ja mam do niej mówić?” I też po prostu robi się przykro, że ta pacjentka jest obśmiewana, jest też, no nie ukrywajmy, inaczej traktowana. Bo są sytuacje, kiedy personel medyczny potrafi się śmiać w twarz.
[FGI, LGBTQ+]

Ja się chciałam odnieść do tej równości – nie czuję tej równości. Jestem rok po ślubie i mój ślub nie jest honorowany w moim kraju. Wychowujemy wspólnie dziecko, ale jeżeli mi się coś stanie – bo biologicznie jestem matką, natomiast moja żona jest drugą mamą tego dziecka – to cała moja rodzina będzie się musiała zrzekać praw do tego dziecka i przenosić je sądownie na drugą mamę. Jakim prawem!?
[FGI, LGBTQ+]

OSOBY O INNYM POCHODZENIU ETNICZNYM NIŻ POLSKIE ORAZ MIGRANCI/ MIGRANTKI – na podstawie badań jakościowych

1. Negatywne nastawienie, a nawet wrogość wobec obcokrajowców wzrosła w ostatnich miesiącach Polsce/ Poznaniu. Wcześniej nie była ona często spotykana. Przyczyn wzrostu tej wrogości upatruje się w obecnym obozie rządzącym.
2. Obcokrajowcy miewają niekiedy trudności z wynajmem mieszkania; dla części najemców bycie obcokrajowcem jest przeszkodą w „bezpiecznym” podnajęciu lokalu.
3. Obcokrajowcy narzekają na brak reakcji społeczeństwa na ataki słowne wobec osób innych narodowości, ale także wobec innych grup społecznych, np. osób LGBTQ+, kobiet, osób wyróżniających się (np. kolorem włosów).
4. Cudzoziemcy ze Wschodu, głównie z Ukrainy i Rosji utyskują na przeciągające się sprawy związane z uzyskaniem karty pobytu. Otrzymanie zezwolenia na pobyt zazwyczaj trwa kilkanaście miesięcy i więcej; petenci zwykle nie mają dostępu do informacji o stanie sprawy, nie mają swojego opiekuna, urzędnicy zajmujący się daną sprawą zmieniają się, co wydłuża czas oczekiwania.
5. Obcokrajowcy mieszkający w Poznaniu nie znają miejsc/ instytucji/ organizacji, w których mogliby znaleźć pomoc w sytuacji nierównego traktowania.
6. Badani wskazują także na brak skuteczności policji/ sądów/ lub brak efektywnych narzędzi prawnych do walki z nierównym traktowaniem/ dyskryminacją osób innych narodowości.
7. Edukacja w szkołach, zdaniem badanych jest najlepszą drogą do walki z uprzedzeniami wobec osób innych narodowości.

OSOBY O INNYM POCHODZENIU ETNICZNYM NIŻ POLSKIE ORAZ MIGRANTKI/ MIGRANTKI – na podstawie badań jakościowych

(...) tylko ogólnie mamy taki trochę okres i czas takiej nerwowości.

Ludzie naprawdę są już podbuzowani, na każdym rogu tutaj dresiarze, nacjonaści i to już ogólnie się trochę przekłada na takie nastawienie.

[FGI, obcokrajowcy]

Tak samo jeżeli chodzi o takie zaczepki na ulicach, to raczej nikt nie jest w stanie pomóc, czy zwrócić uwagę.

[IDI, kobieta, Chiny]

Miałam takie doświadczenie, to było jeszcze na pierwszym roku, gdy przyjechałam. Szliśmy z koleżanką i jej chłopakiem późnym wieczorem, to było prawie centrum miasta i rozmawialiśmy oczywiście po rosyjsku ze sobą, ale cicho. I podeszli do nas jakieś inne chłopaki, i uderzyli naszego kolegę, i powiedzieli, że w Polsce trzeba rozmawiać po polsku.

[FGI, obcokrajowcy]

Człowiek się przyzwyczaja już do tego, do jakiś nie wiem, eufemizmów, do tego, że idziesz: „patrz, czarna” i to jest notoryczne, ale jeżeli ma się gdzieś tam dużo dystansu i świadomości samego siebie, to nie jest powód do jakiegokolwiek żalu czy smutku.

[IDI, kobieta, Senegal]

O, powiem tak – na pewno zostałam kiedyś wykluczona razem z siostrą z krwiodawstwa. No myślę, że to była dość duża dyskryminacja – nie wiem, ten lekarz być może miał jakieś podejście do obcokrajowców. Powiedział nam, że ze względu na to, iż my jesteśmy innej rasy, nie możemy oddać krwi.

[IDI, kobieta, Chiny]

1. Badani nie czują się specjalnie doniosłe nierówno traktowani, w ich ocenie podejście społeczeństwa wobec seniorów pozytywnie zmienia się.
2. Seniorzy dostrzegają jednak nierówne traktowanie ze względu na wiek w obszarze zdrowia – w dostępie do badań przesiewowych – te są często dostępne dla grupy osób „do” określonego wieku.
3. Dużym problemem seniorów jest wykluczenie cyfrowe (w tym oprogramowanie w języku angielskim). Problem ten w dobie pandemii koronawirusa stał się jeszcze bardziej doniosły. Skutkiem tego wykluczenia jest jeszcze większa izolacja i samotność seniorów.
4. Pozytywnie oceniana jest działalność samorządu wobec wspierania osób w wieku 65+. Oczekuje się jednak intensywniejszych działań informacyjnych ukierunkowanych na dotarcie do jak najszerszej grupy seniorów.
5. Wyjątkowo izolowaną grupą są seniorzy w wieku 85+ zwykle niewychodzący z domu, bez możliwości samodzielnego poruszania się. Ta grupa wymaga wsparcia ze strony państwa i samorządu.
6. Do grup dyskryminowanych seniorzy zaliczają także osoby z niepełnosprawnościami, bezdomnych, ubogich i bezrobotnych. Nierówno traktowani są też obcokrajowcy i osoby LGBTQ+.

OSOBY W WIEKU 65+ – na podstawie badań jakościowych

To spotykam się bardzo często z tym, że lekarz do mnie mówi „a do PESEL-u pani by nie zajrzała?”. I jak się mówi, że tam coś boli w kolanie np., to lekarz mówi, że w tym wieku ma prawo boleć. Ja mam początek jaskry, po wielkich problemach się dowiedziałam, jak bardzo trzeba o to dbać, żeby to się nie skończyło ślepotą. A lekarz powiedział, że w tym wieku to wszyscy mają problemy ze zdrowiem.
[Triada1, seniorzy]

Takie bardziej bolesne, które dają człowiekowi doznania, że jest osobą starszą, starą, bardzo starą, no to pewnie jest to taki chwilowy żal, ale to chwilowe. Natomiast jeżeli chodzi o jakieś trwałe, to powiedziałabym, że powoduje wycofanie. Że człowiek starszy w tym momencie zaczyna w pewnych obszarach życia widzieć, że go nie akceptuje to środowisko i zaczyna się wycofywać.
[Triada1, seniorzy]

Więc to jest właśnie ta nierówność, tak uważam. Że niestety, już są na bok odstawieni, bo są nieproduktywni, z tego wynika. I przez to państwu nie przynoszą żadnych korzyści, tylko są i koniec.
[Triada2, seniorzy]

Jeżeli chodzi o wsparcie dla seniorów, o jakim mówię, to jeśli chodzi o miasto Poznań, tu się dosyć dużo zrobiło i nadal się działa w tym kierunku, żeby mimo wszystko ci seniorzy byli zauważani, żeby tym seniorom pomóc.
[Triada1, seniorzy]

OSOBY ZAANGAŻOWANE W ŻYCIE RELIGIJNE/ KOŚCIÓŁ, RÓŻNOWYZNANIOWE I BEZWYZNANIOWE – na podstawie badań jakościowych

1. Osoby innych wyznań niż katolickie doświadczają bardziej nierównego traktowanego niż dyskryminacji. Sytuacje takie mają miejsce w miejscu pracy lub na uczelniach wyższych i przejawiają się choćby brakiem dni wolnych na okres świąt niekatolickich. Pojawiły się też trudności z wynajmem lokalu na działalność religijną, niekatolicką czy uzyskaniem środków grantowych na realizację projektów religijnych.
2. Państwo poprzez zwiększanie roli Kościoła w polityce/ rządzeniu krzywdzi katolików. Wierzący raczej sprzeciwiają się upolitycznianiu Kościoła. Wbrew powszechnym opiniom katolicy nie otrzymują wsparcia ze strony państwa, a ze strony swoich wspólnot religijnych.
3. Za najbardziej dyskryminowane obecnie uznawane za osoby LGBTQ+ oraz osoby z niepełnosprawnościami. Wspominano też o nierównym traktowaniu seniorów, przy jednoczesnym podkreślaniu pozytywnej roli jaką odgrywa poznańskie Centrum Inicjatyw Senioralnych.
4. Uprzywilejowane grupy – członkowie wspólnot religijnych, np. oaz katolickich czy bractw prawosławnych.
5. Obecnie (także w dobie pandemii) uprzywilejowaną grupą w Polsce są katolicy – m.in. poprzez możliwość organizowania zgromadzeń w kościele przy utrzymywaniu obostrzeń w innych obszarach. Grupową faworyzowaną są także dostojnicy kościoła katolickiego.
6. Brakuje działań edukacyjnych skierowanych do uczniów i całego społeczeństwa nt. innych religii i w zakresie praktyk antydyskryminacyjnych, także w odniesieniu do osób innych wyznań niż katolickie.

OSOBY ZAANGAŻOWANE W ŻYCIE RELIGIJNE/ KOŚCIÓŁ, RÓŻNOWYZNANIOWE I BEZWYZNANIOWE – na podstawie badań jakościowych

*(...) dni wolne zawsze przypadają na kalendarz katolicki, że np. święto prawosławne nie jest uwzględnione przez pracodawcę i wtedy już jest problem dla osób prawosławnych, bo mają dwa tygodnie później.
[FGI, religijni, bezwyznaniowi]*

*(...) I tak jak Collegium Da Vinci z Aulą Artis, mieli dofinansowanie z UE, że mają wynajmować innym z zewnątrz aulę na różne wydarzenia, to tak udało nam się może raz tam u nich, może dwa. A potem usłyszeliśmy od nich informację, że nie wpisujemy się w program kulturalny Auli Artis. OK, ciekawe, że wcześniej się wpisywaliśmy, a w tym roku nie?
[FGI, religijni, bezwyznaniowi]*

*(...) brak takiej równości widziałabym w szkole, gdzie religia była zaplanowana wg takiego systemu kościoła katolickiego. I pamiętam, że zawsze to było – może że niemożliwe, nie że utrudnione – ale powiedzmy, że bardziej skomplikowane, żeby jednak zaliczyć ten przedmiot i uzyskać ocenę, czy coś takiego.
[FGI, religijni, bezwyznaniowi]*

*(...) uważam, że państwo nie pomaga wcale, nawet katolikom, wbrew powszechnemu przekonaniu, jakie odbieram od znajomych np. niewierzących i mówiących, że państwu polskie wspiera tylko „katoli”. Ja uważam osobiście, że nie wspiera żadnej nacji religijnej. I nawet, jeżeli się wydaje, że wspiera katolików, to to jest bardzo krzywdzące, bo uważam, że nie wspiera, wręcz krzywdzi bardzo poprzez to powiązanie państwa z kościołem.
[FGI, religijni, bezwyznaniowi]*

OSOBY Z DOŚWIADCZENIEM DYSKRYMINACJI I PRZEMOCY ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ – na podstawie badań jakościowych

1. Przemoc w bliskich związkach nie jest czynnikiem dyskryminującym w przestrzeni społecznej – osoby doświadczające przemocy domowej raczej nie doświadczają nierównego traktowania z tego powodu, którego areną byłoby miejsce pracy, urzędy, kręgi towarzyskie. Z drugiej strony jednak dzieje się tak zapewne głównie dlatego, że ofiary przemocy domowej nie dzielą się swoimi doświadczeniami z szerokim gronem znajomych, nie uzewnętrzniają go, przez co otoczenie najczęściej nie wie o ich doświadczeniach (i nie dyskryminuje).
2. Praktyki dyskryminacyjne raczej są stosowane wobec samotnych matek i rodzin wielodzietnych. Po wprowadzeniu świadczenia 500+ przejawy nierównego traktowania wobec tych grup nasiliły się. Dotyczą one problemów z uzyskaniem mieszkania socjalnego, wynajęciem mieszkania czy znalezieniem pracy (możliwa wysoka absencja ze względu na małe dzieci), a także związane z życiem towarzyskim (samotne matki nie są zapraszane na spotkania, bo nie mają z kim zostawić dzieci). Stygmatyzująca jest więc nie tyle przemoc domowa (której zazwyczaj n i e w i d a ć), ile w i e l o d z i e t n o ś ć.
3. Oczywiście jednak, fakt, że przemoc w bliskich związkach nie jest społecznie widzialna, nie znaczy, że nie jej nie ma, ani też, że nie jest ona dla doświadczających ją osób problemem. Jest, tyle, że jest on p r y w a t y z o w a n y.
4. Grupy najbardziej dyskryminowane to osoby LGBTQ+, obcokrajowcy i osoby z niepełnosprawnościami, ale także kobiety (w kontekście zaostżenia prawa aborcyjnego).
5. Przemoc w bliskich związkach lub wielodzietność często/ nie zawsze jest związana ze środowiskiem patologicznym i z biedą – w tym kierunku należy walczyć ze stereotypami.

OSOBY Z DOŚWIADCZENIEM DYSKRYMINACJI I PRZEMOCY ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ – na podstawie badań jakościowych

[Reagowanie] To zależy też od ludzi, z którymi się jak gdyby... gdzieś przebywa albo gdzie mieszkamy, bo tutaj akurat obecnie to myślę, że ludzie by bardziej zareagowali gdzie mieszkam. A natomiast tam gdzie kiedyś mieszkałam z dziećmi to po prostu nikt na to nie reagował z sąsiadów. Normalnie się mężowi kłaniali...
[IDI1, kobieta, przemoc]

Na pewno jakieś kampanie, bo mówię – ludziom to się kojarzy z... wie pani, widząc to – z patologią, a to wcale nie jest patologia, tak? My tworzymy często normalne rodziny, gdzie nie ma alkoholu, nie ma nadużywania alkoholu czy czegoś. Po prostu każdy z nas może tego doświadczyć.
[IDI1, kobieta, przemoc]

Trudno jest mi powiedzieć, wie pani... nie chodziłam ani do lekarza rodzinnego, ani nigdzie, i nie skarżyłam się, że mam tak w domu, tak?
[IDI1, kobieta, przemoc]

(...) ja nie mam jakichś tam wielkich doświadczeń i staram się też swoją sytuacją nie dzielić. Ale generalnie jest to nierówne traktowanie, patrzenie na mnie z góry, że nie dam sobie rady życiowo. I to kategoryzowanie tej mojej osoby troszkę tak jako takiego nieudacznika.
[IDI2, mężczyzna, przemoc]

Doświadczenia to miałam przez to, że pochodzę z wielodzietnej rodziny, no bo ja mam dużo rodzeństwa. I spotkałam się z taką sytuacją, że taka dziewczyna gnębiła mnie, w technikum. Że pochodzę z patologii, nie znając w ogóle mnie, ja przyszłam nowa do szkoły, więc nikt mnie tam po prostu nie znał.
[IDI3, kobieta, przemoc]

1. Osoby z niepełnosprawnościami fizycznymi niekiedy bywają traktowane jak osoby z upośledzeniem umysłowym, jako gorsze, głupsze, roszczeniowe.
2. Badani utyskują na obowiązujący system świadczeń rentowych blokujący możliwość otrzymywania wyższego wynagrodzenia bez utraty praw do świadczenia. System ten przyczynia się do utrzymującego się stanu wykluczenia ekonomicznego osób z niepełnosprawnościami.
3. Niepełnosprawność jest barierą utrudniającą awans zawodowy. Powszechnie uważa się, że osoby z niepełnosprawnościami nie będą w stanie w pełni zrealizować swoich obowiązków zawodowych.
4. Osoby z niepełnosprawnościami niekiedy spotykają się z nieprzychylnością urzędników, w tym w urzędników ZUS, którzy bywają opryskliwi, niesprawiedliwi i podejrzliwi.
5. Osoby z niepełnosprawnościami umysłowymi są nierówno traktowane, co wynika przede wszystkim z leku w społeczeństwie wobec takich osób. Do osób dyskryminowanych zdaniem badanych należą także ubodzy, obcokrajowcy – szczególnie o innym kolorze skóry, osoby nieheteronormatywne i seniorzy.
6. Badani oczekują większej uwagi społeczeństwa na ich problemy – na uznanie ich za równoprawnych członków systemu.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI – na podstawie badań jakościowych

To jest bardzo korzystny system do pewnego poziomu, czyli jeśli ja jestem przykładowym właśnie portierem, to ten system jest bardzo dobry, bo ja mogę wejść na rynek pracy i na normalnym rynku pracy pracować i otrzymywać pensję. I że tak powiem, wszyscy są zadowoleni. Ten system działa znakomicie w momencie, kiedy dotyczy to osoby niepełnosprawnej z niewielkimi kwalifikacjami i z niewielkimi kompetencjami. Natomiast jeżeli po drugiej stronie jest osoba niepełnosprawna, która ma jakąś tam wiedzę, ma jakieś umiejętności, to pojawia się problem.
[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

(...) , jeżeli chodzi o ludzi, jeżeli chodzi o świadomość społeczną, to ja mam wrażenie, że ta świadomość społeczna rośnie i takich przejawów, że tak powiem, niechęci, niezrozumienia z punktu widzenia ludzi, z punktu widzenia mieszkańców, to naprawdę coraz mniej obserwuję.
[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

U nas jednak ta świadomość społeczna na temat osób niepełnosprawnych jest taka, że są to troszkę gorsze osoby. Głupsze albo gorsze.
[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

Gorzej to tylko co się w ostatnim czasie narobiło z osobami LGBT. Właśnie, obcokrajowcy niektórzy. Są brani na języki, no nie za wesoło tutaj jest dla nich.
[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

Ja uważam, że powinno być więcej informacji, w mediach, radiu o nas, osobach niepełnosprawnych. Czyli, że jest grupa społeczna, która istnieje.
[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

1. Osoby ubogie często spotykają się z lekceważącym traktowaniem; przez część społeczeństwa uznawane są za osoby, które same są odpowiedzialne za swoją złą sytuację materialną (np. bo się nie uczyły, bo są leniwe, bo chętnie żyją z zasiłków, ponieważ są r o s z c z e n i o w e).
2. Nierówne traktowane z powodu ubóstwa silniej dotyka dzieci w szkole, które są wyszydzane przez rówieśników (np. niemodna, niemarkowa odzież).
3. Efektem ubóstwa jest także nierówny dostęp do służby zdrowia – z braku środków osoby ubogie mają utrudniony dostęp do specjalistów oraz nierówny dostęp do edukacji (brak możliwości sfinansowania dodatkowych świadczeń edukacyjnych, presja na skracanie czasu nauki z powodów ekonomicznych).
4. Dyskryminowane grupy społeczne: osoby LGBTQ+, katolicy, obcokrajowcy – przede wszystkim ze Wschodu Europy i o innym kolorze skóry, ale także zwolennicy określonej partii politycznej, pracownicy służb mundurowych.
5. Wsparciem dla osób ubogim jest przede wszystkim rodzina, ale także grupy pomocowe (np. w mediach społecznościowych, Klub Integracji Społecznej).
6. Bardzo pożądana jest (długoterminowa) pomoc psychologa, oczekuje się także darmowej pomocy prawnej.

OSOBY Z DOŚWIADCZENIEM UBÓSTWA – na podstawie badań jakościowych

Np. przy składaniu różnych wniosków, np. o 500+, to też się zdarza, że jakoś tak jestem lekceważąco traktowana.

[IDI1, kobieta, ubóstwo]

(...) dzieci też czasem się spotykały z tym, że np. nie takie buty miały, czy ubrania, czy nie wyjeżdżały na wakacje, czy że syn starszy nie miał takiego telewizora jak inne dzieci.

Dzieci też się spotykały nieraz z takimi przytykami, ale raczej mniej.

[IDI1, kobieta, ubóstwo]

Myślę, że tutaj faktycznie jest duży wpływ braku dostępu do nauki, do rozwijania swoich pasji, co też właśnie wpływa, że brak pieniędzy było na dalsze kształcenie i rozwijanie swoich zainteresowań. I te osoby gdzieś tam nie mają właśnie swoich pasji rozbudowanych i w pewnym momencie może to mieć właśnie wpływ na troszeczkę inne traktowanie, bo te osoby nie mają też za dużo do powiedzenia ze względu na to, że gdzieś tam skończyły tylko szkołę podstawową...

[IDI2, kobieta, ubóstwo]

Osoby faktycznie nie mające możliwości korzystania ze służby zdrowia, tak na co dzień też mają problemy ze zdrowiem i to też przekłada się na ich wygląd często.

I w ten sposób też są gdzieś tam zauważalni.

[IDI2, kobieta, ubóstwo]

(...) powiem szczerze, że ja np. z MOPR-u byłem skierowany do Klubu Integracji Społecznej, gdzie mogłem spotkać się z osobami o podobnym statusie materialnym jak ja. I na pewno dało mi to dużo pod kątem tego, że naocznie zobaczyłem, że nie jestem sam – że to nie jest tak, że ja jestem biedny, a wszyscy dookoła są bogaci.

[IDI3, mężczyzna, ubóstwo]

PRZEDSTAWICIELE NGO'S DZIAŁAJĄCYCH NA RZECZ OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH I NARAŻONYCH NA DYSKRYMINACJĘ – na podstawie badań jakościowych

1. Badani zgodnie podkreślają, że u podłoża wszelkich form dyskryminacji i nierówności leży brak wiedzy, lęk i stereotypy w społeczeństwie.
2. Uprzywilejowana grupa społeczna to „katolicka rodzina 2+2+pies”, księża, wolne zawody.
3. Wśród osób LGBTQ+ najbardziej uprzywilejowana grupą są homoseksualni mężczyźni, podczas gdy lesbijki są dyskryminowane podwójnie: 1. ze względu na płeć, 2. ze względu na tożsamość seksualną. Z kolei najbardziej narażone na przemoc fizyczną są osoby transpłciowe.
4. Dominującą konsekwencją nierównego traktowania seniorów jest samotność/ izolacja, a także poczucie bycia społecznie bezużytecznym.
5. Przedstawiciele NGO's negatywnie oceniają działania państwa w zakresie wspierania walki z nierównościami i nie oczekują wsparcia z tej strony, wyższe oceny wystawiane są samorządowi lokalnemu.
6. Od Miasta Poznania oczekuje się określania bardziej wyspecjalizowanych/ szczegółowiej definiowanych działań wogłaszanych konkursach, które mają realizować organizacje pozarządowe (dziś wygląda to tak, że Miasto wspiera organizacje, które już realizują dane działanie, a powinny „wyjść poza schemat” i określać działania, które organizacje mogłyby realizować – jako nowe). Wypracowywanie nowych celów powinno odbywać się przy udziale przedstawicieli NGO's. Takie działania już są podejmowane (KDO), ale jest oczekiwanie, aby stało się ono standardem.

PRZEDSTAWICIELE NGO'S DZIAŁAJĄCYCH NA RZECZ OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH I NARAŻONYCH NA DYSKRYMINACJĘ – na podstawie badań jakościowych

Jeśli chodzi o działkę LGBT+, na której się znam najlepiej, to oczywiście nie ma zapewnienia takiej podstawowej równości dla osób, które chciałyby sformalizować związek osób tej samej płci, nie mają takiej możliwości i to rodzi wachlarz różnego rodzaju problemów społecznych z jakimi te osoby się spotykają...

[Triada1, NGO's]

Taki senior, który ma, powiedzmy zaburzenia poznawcze, początki tych zaburzeń i przychodzi do lekarza, a lekarz mówi „pan jest stary i tak musi być”.

Albo idzie senior z depresją do lekarza, a on mówi „a z czego by się pani jeszcze chciała ucieszyć?” I to są cytaty nie jednego lekarza, którego odwiedzają nasi seniorzy (...)

[Triada2, NGO's]

Tego, co ja bym oczekiwał od samorządu, to wyjście trochę poza taki schemat myślenia, że organizacje społeczne sobie poradzą, że organizacje społeczne można wspierać organizując konkursy tylko i wyłącznie na pewne działania. Bo to jest takie trochę pozorne..., znaczy, to nie jest pozorne działanie, natomiast to jest takie działanie, które uzależnia bardzo działanie Miasta od tego co robi i czy robi w ogóle organizacja pozarządowa.

[Triada1, NGO's]

Wszystko zaczyna się od naszej identyfikacji tożsamości, od stereotypów myślenia i to co pani powiedziała, te lęki. No i nie można zapomnieć o tym przyspieszeniu.

[Triada2, NGO's]

(...) rzeczy niestychanie ważne. Że jak to wykluczenie dotyka danej osoby, to nie tylko jej dotyczy, ale także jej rodziny, w przypadku jeśli to są dzieciaki, uczniowie.

[Triada2, NGO's]

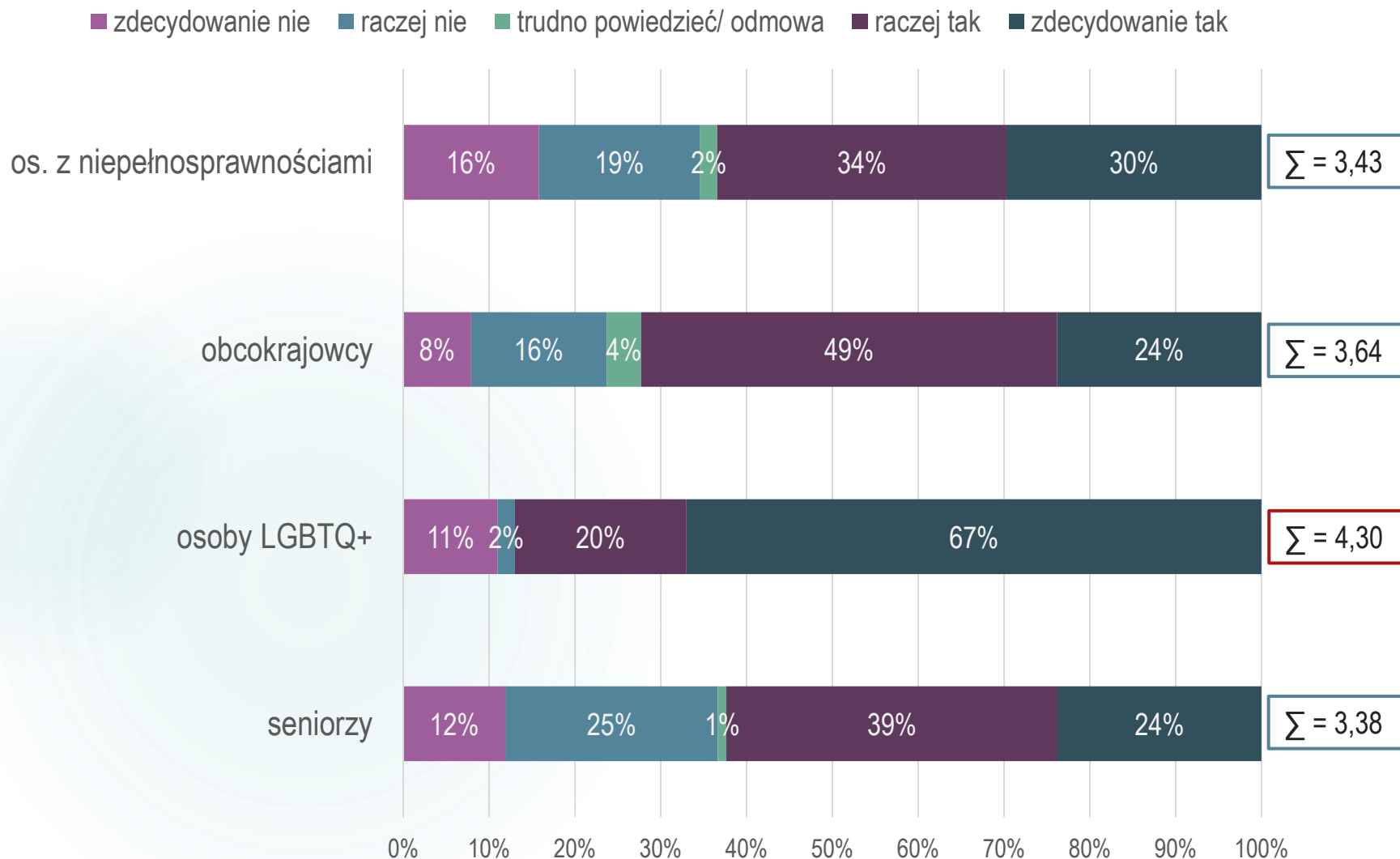
UWAGI TECHNICZNO-ORGANIZACYJNE

- ✓ planowane pierwotnie wywiady pogłębione z przedstawicielami ludności romskiej okazały się w praktyce niewykonalne (przynajmniej w przewidzianych w umowie terminach)
- ✓ dlatego zdecydowano się na realizację wywiadów eksperckich z osobami, które realizują projekty badawcze w ramach studiów cyganaologicznych i zajmują się na co dzień różnymi formami pomocy społeczności romskiej
- ✓ przedstawiony obraz sytuacji jest ekspercką interpretacją sytuacji Romów w Polsce.
- najliczniejsza i najbardziej narażona na nierówne traktowanie społeczność romska to Romowie przybywający do Polski od przełomu lat 80-tych i 90-tych poprzedniego wieku z Rumunii (względnie Romowie pochodzący z Rumunii, którzy zostali cofnięci do Polski z Niemiec)
- dwa główne (i powiązane z sobą) źródła dyskryminacji ludności romskiej to (1) romofobia, która podobnie jak inne fobie etniczne przyjmuje postać lęku przed nieznaną i nierozpoznaną kulturowo grupą oraz (2) stereotypowy obraz Romów (za który odpowiadają min. media)
- najczęstsza postaci dyskryminacji ludności romskiej to bariery administracyjne i „rasizm instytucjonalny” (większość instytucji poczynając od instytucji odpowiadających za politykę społeczną, poprzez instytucje rynku pracy a kończąc na instytucjach edukacyjnych **nie jest przygotowana** obsługiwanie Romów)
- większość programów pomocowych adresowanych do ludności romskiej ma charakter akcyjny; część z tych programów jest dysfunkcyjna – wzmacnia autostygmatyzację Romów, utrwała wyuczoną bezradność i roszczeniowość
- efektywne programy (tzn. wspierające ludność romską w jej usamodzielnianiu się) muszą być **długofalowe**, dedykowane **konkretnym problemom** (mieszkaniowym, edukacyjnym, zdrowotnym). Powinny być też tworzone w ścisłym porozumieniu z przedstawicielami społeczności romskiej i ekspertami
- programy wsparcia kierowane do ludności romskiej muszą opierać się na założeniu, że strategie radzenia sobie jej członków opierają się na ich wieloletnich doświadczeniach z „czasów rumuńskich” i uwzględniając je – **są racjonalne**
- konieczne są szkolenia i programy edukacyjne (min. dla pracowników ZKZL, PCS, nauczycieli).

WYNIKI BADAŃ

Doświadczane przejawy dyskryminacji, praktyki dyskryminacyjne

4. Czy według P. mamy obecnie w Polsce do czynienia z gorszym – nierównym traktowaniem, ze zjawiskiem dyskryminacji?

- Ponad 70% ogółu badanych twierdzi, że w Polsce mamy do czynienia z nierównym – gorszym traktowaniem (ZT – 36%, RT – 35%).
- Osoby LGBTQ+ znacznie częściej niż pozostałe grupy społeczne zdecydowanie wskazują, że w Polsce występują zjawiska nierównego traktowania.
- Seniorzy, obcokrajowcy oraz osoby z niepełnosprawnościami znacznie częściej niż osoby LGBTQ+ wskazują na odpowiedź „raczej nie”; z kolei mężczyźni znacznie częściej niż kobiety odpowiadają „zdecydowanie nie”.
- Średnia ogółem (1 – ZN, 5 – ZT): **3,68**.
- Zdecydowanie wyższe średnie (mamy do czynienia z gorszym traktowaniem) dotyczy osób młodych, w wieku do 25 lat oraz kobiet – cudzożemek i kobiet nieheteronormatywnych.

5. Kto, zdaniem P., jest dzisiaj w naszym kraju najbardziej narażony na nierówne – gorsze traktowanie? (pytanie otwarte)

	ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
osoby LGBTQ+	66%	56%	92%	61%	55%
obcokrajowcy	36%	37%	33%	46%	28%
osoby z niepełnosprawnościami	21%	21%	24%	4%	35%
osoby o innym kolorze skóry	20%	13%	23%	38%	6%
kobiety	18%	12%	25%	27%	7%
mniejszości religijne	14%	17%	9%	11%	18%
seniorzy	10%	15%	8%	3%	15%
Inne (pojedyncze)	9%	10%	9%	10%	6%
osoby ubogie, biedne, bezrobotne	8%	13%	3%	2%	15%
katolicy	5%	4%	7%	4%	5%
mniejszości etniczne	4%	4%	4%	1%	5%
osoby chore	3%	4%	3%	0%	6%
osoby o innych poglądach niż partia rządząca	3%	1%	9%	0%	0%
osoby, które nie mówią po polsku	2%	0%	0%	7%	0%
ateiści	1%	1%	3%	0%	1%

- W ocenie badanych ogółem, ale także w poszczególnych grupach badanych dominuje opinia, że obecnie najbardziej narażone na nierówne traktowanie są osoby nieheteronormatywne.
- Osoby LGBTQ+ znacznie częściej niż pozostali wskazują właśnie na swoją grupę, jako tę, która jest najbardziej narażona na dyskryminację.
- Obcokrajowcy do osób najbardziej narażonych na dyskryminację dodają osoby o innym kolorze skóry.

BADANIA JAKOŚCIOWE

Grupy narażone na nierówne traktowanie

Ludzie naprawdę są już podbuzowani, na każdym rogu tutaj dresiarze, nacjonaści i to już ogólnie się trochę przekłada na takie nastawienie. Wydaje mi się, że w stosunku do Słowian społeczeństwo polskie jest bardziej przychylne niż w przypadku [imię, Turek] czy innych z trochę dalszych zakątków, gdzie jednak ta agresja może być o wiele, wiele większa niż do Słowian.

[FGI, obcokrajowcy]

Powiedziałabym, że nawet niewielka odmienność budzi czasem wręcz agresję i to się zaczyna od szkoły. Wystarczy, że ktoś ma inne włosy, inaczej się ubiera, a broń Panie Boże jak ma jakieś fizyczne niedostatki. I tutaj nie jest tajemnicą, że widzimy dookoła co się dzieje w stosunku do ludzi innych ras, co się dzieje w stosunku do LGBT.

[Triada1, seniorzy]

Pierwsza rzecz, która przychodzi mi do głowy, to mniejszości seksualne, które są i nie mają żadnych praw w Polsce do zawierania małżeństw, związków jakichkolwiek, dziedziczenia czegokolwiek. To jest pierwsza sprawa. Uważam także, że osoby z niepełnosprawnościami są w Polsce dyskryminowane.

[FGI, religijni, bezwyznaniowi]

Nawet ostatnio moja koleżanka miała taką sytuację, że ona ma zielone włosy i przechodziła na ulicy, i została zaczepiona przez obcego mężczyznę, który zaczął na nią krzyczeć, obrażać ją, poniżać za to, że ma po prostu inny kolor włosów.

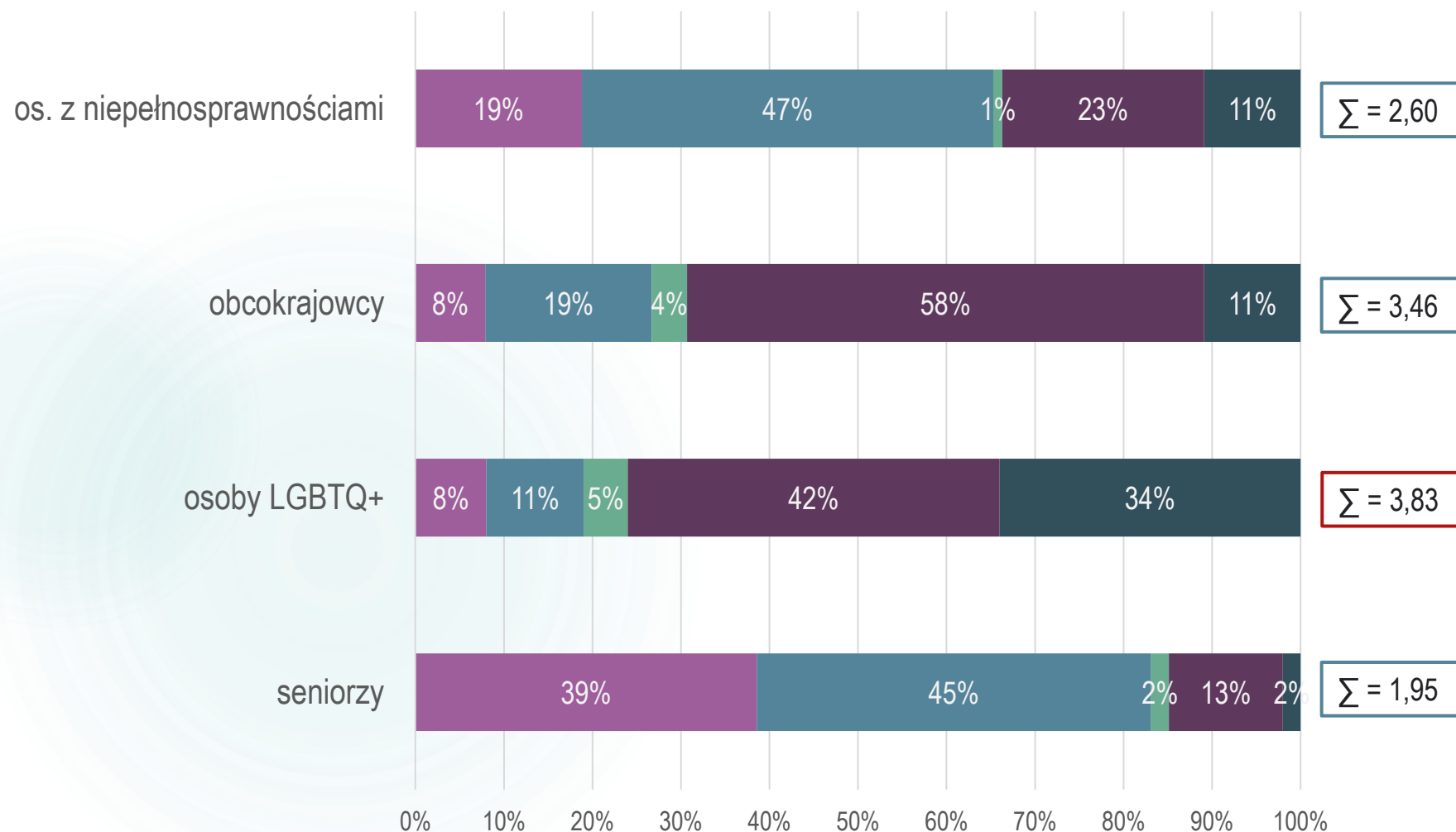
[IDI3, nastolatki]

(...) to równe traktowanie też ma związek z różnymi możliwościami ludzi i żeby do każdej instytucji między innymi, każdy mógł wejść bez problemu, bez względu na to czy jest na wózku, czy jest na kulach. A u nas, niestety jeszcze nie wszędzie takie możliwości są.

[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

6. Czy także P. czuje się dyskryminowany/ traktowany gorzej niż inni?

■ zdecydowanie nie ■ raczej nie ■ trudno powiedzieć/ odmowa ■ raczej tak ■ zdecydowanie tak

- 48% ogółu badanych czuje się dyskryminowanych (ZT – 14%, RT – 34%).
- Osoby LGBTQ+ i obcokrajowcy znacznie częściej niż pozostałe grupy społeczne czują się gorzej traktowane niż inni, przy czym osoby nieheteronormatywne – zdecydowanie gorzej.
- Seniorzy znacznie częściej niż pozostałe grupy wskazują na odpowiedź „zdecydowanie nie”.
- Na odpowiedź „zdecydowanie nie” znacznie częściej też wskazują mężczyźni, podczas gdy kobiety znacznie częściej wybierają odpowiedź „raczej nie”.
- Średnia ogółem (1 – ZN, 5 – ZT): **2,96**. Zdecydowanie wyższe średnie dotyczą osób LGBTQ+ i obcokrajowców, a także osób w wieku do 35 lat.

7. Na czym przede wszystkim – w P. przypadku – polega nierówne traktowanie/ dyskryminowanie? (max. 6 wskazań)

* Na to pyt. odpowiadali: N=15 seniorów, N=76 osób LGBTQ+, N=70 obcokrajowców, N=34 osób z niepełnosprawnościami.

	ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
agresja słowna	63%	40%	74%	71%	32%
wyśmiewające i lekceważące wypowiedzi osób publicznych	45%	40%	74%	16%	41%
obraźliwe i lekceważące komentarze osób z otoczenia	34%	20%	43%	34%	18%
niesprawiedliwe ocenianie	33%	27%	29%	33%	44%
gorsze, nieuprzejme traktowanie w urzędach	28%	13%	9%	51%	27%
gorsze, nieuprzejme traktowanie w sklepach, restauracjach	25%	20%	8%	46%	24%
nieliczenie się ze zdaniem osoby dyskryminowanej	25%	47%	33%	13%	24%
mniejsze szanse na awans w pracy	25%	13%	22%	23%	38%
niezręczne, niefortunne wypowiedzi, żarty znajomych, które sprawiają przykrość	25%	7%	34%	21%	18%
rozpowszechnianie kłamstw, plotek, pomówienia	23%	13%	40%	14%	9%
groźby agresji fizycznej	23%	7%	37%	16%	12%
niższe zarobki	22%	27%	13%	26%	29%
gorsze traktowanie przez pracowników służby zdrowia – lekarzy pierwszego kontaktu, pracowników pogotowia ratunkowego itp.	21%	27%	13%	23%	32%
wykluczanie z grup, organizacji	17%	33%	16%	17%	15%
nieutrzymywanie kontaktów towarzyskich	15%	27%	8%	20%	18%
agresja fizyczna	13%	7%	11%	20%	9%
provokacyjne zachowania, prowokowanie	12%	0%	13%	13%	12%
odmowa dostępu do przestrzeni wspólnych/publicznych	10%	27%	12%	4%	12%
bariery architektoniczne	10%	13%	5%	1%	35%
molestowanie seksualne	8%	0%	9%	10%	3%
coś innego	6%	27%	4%	3%	6%

- Agresja słowna, wyśmiewające i lekceważące wypowiedzi osób publicznych oraz obraźliwe i lekceważące komentarze osób z otoczenia to trzy najczęściej występujące przejawy nierównego traktowania wobec badanych grup.
- Osoby LGBTQ+ częściej niż pozostali spotykają się z wyśmiewającymi i lekceważącymi wypowiedziami osób publicznych.
- Obcokrajowcy częściej niż pozostali doświadczają gorszego, nieuprzejmego traktowania w urzędach.
- Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety doświadczają agresji słownej i fizycznej (głównie mężczyźni z grupy LGBTQ+ i z grupy obcokrajowców).

8. Które ze wskazanych form dyskryminacji zdarzają się – w P. przypadku najczęściej? (max. 3 wskazania)

* Na to pyt. odpowiadało: N=15 seniorów, N=76 osób LGBTQ+, N=70 obcokrajowców, N=34 osób z niepełnosprawnościami.

	ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
agresja słowna	34%	20%	45%	34%	18%
wyśmiewające i lekceważące wypowiedzi osób publicznych	26%	27%	47%	6%	21%
obraźliwe i lekceważące komentarze osób z otoczenia	16%	13%	21%	16%	9%
gorsze, nieuprzejme traktowanie w urzędach	14%	7%	3%	31%	9%
mniej szanse na awans w pracy	14%	7%	11%	11%	29%
niesprawiedliwe ocenianie	13%	7%	7%	23%	9%
niższe zarobki	12%	7%	4%	16%	24%
niezręczne, niefortunne wypowiedzi, żarty znajomych, które sprawiają przykrość	12%	7%	13%	11%	12%
rozpowszechnianie kłamstw, plotek, pomówienia	10%	7%	21%	3%	3%
gorsze, nieuprzejme traktowanie w sklepach, restauracjach	10%	13%	4%	20%	0%
gorsze traktowanie przez pracowników służby zdrowia – lekarzy pierwszego kontaktu, pracowników pogotowia ratunkowego itp.	9%	7%	5%	10%	18%
nieliczenie się ze zdaniem osoby dyskryminowanej	9%	27%	8%	6%	9%
groźby agresji fizycznej	7%	0%	13%	4%	3%
nieutrzymywanie kontaktów towarzyskich	6%	13%	1%	9%	9%
bariery architektoniczne	6%	7%	1%	1%	27%
provokacyjne zachowania, prowokowanie	6%	0%	5%	7%	6%
agresja fizyczna	5%	7%	4%	6%	3%
coś innego	4%	27%	3%	1%	3%
wykluczanie z grup, organizacji	4%	13%	3%	1%	6%
molestowanie seksualne	3%	0%	3%	3%	3%
odmowa dostępu do przestrzeni wspólnych/publicznych	0%	0%	0%	0%	0%

- Osoby z niepełnosprawnościami częściej niż pozostali napotykają na bariery architektoniczne.
- Osoby LGBTQ+ częściej niż pozostali doświadczają agresji słownej oraz wyśmiewających i lekceważących wypowiedzi osób publicznych.
- Cudzoziemki, częściej niż cudzoziemscy mężczyźni wśród trzech najczęściej doświadczanych form dyskryminacji wymieniają niesprawiedliwe ocenianie.
- Inne formy (jakie?): brak reakcji instytucji publicznych (organów publicznych) na prośby/wyartykułowane potrzeby obywateli (2 odp.), brak reakcji osób powołanych do obrony przed dyskryminacją, pogarda dla przeciwników politycznych (2 odp.) utrudniony dostęp do kredytów/pożyczek dla obcokrajowców.

BADANIA JAKOŚCIOWE

Formy dyskryminacji

(...) siedzieliśmy sobie nad Wartą, głośna muzyka, też bez przesady, ale trochę „wowing”, mieliśmy tężowe flagi, tężowe torebki mieli znajomi. No i była taka ekipa, która zaczęła w nas rzucać butelkami koło Mostu Rocha (...)
[FGI, LGBTQ+]

(...) sytuacje, które mnie drażniły trochę, to właśnie tak jak [imię] wspomniał, czyli przed zatrudnieniem ciebie jako obcokrajowca wasz urząd musi sprawdzić, czy nie ma żadnego Polaka chętnego na to stanowisko.
[FGI, obcokrajowcy]

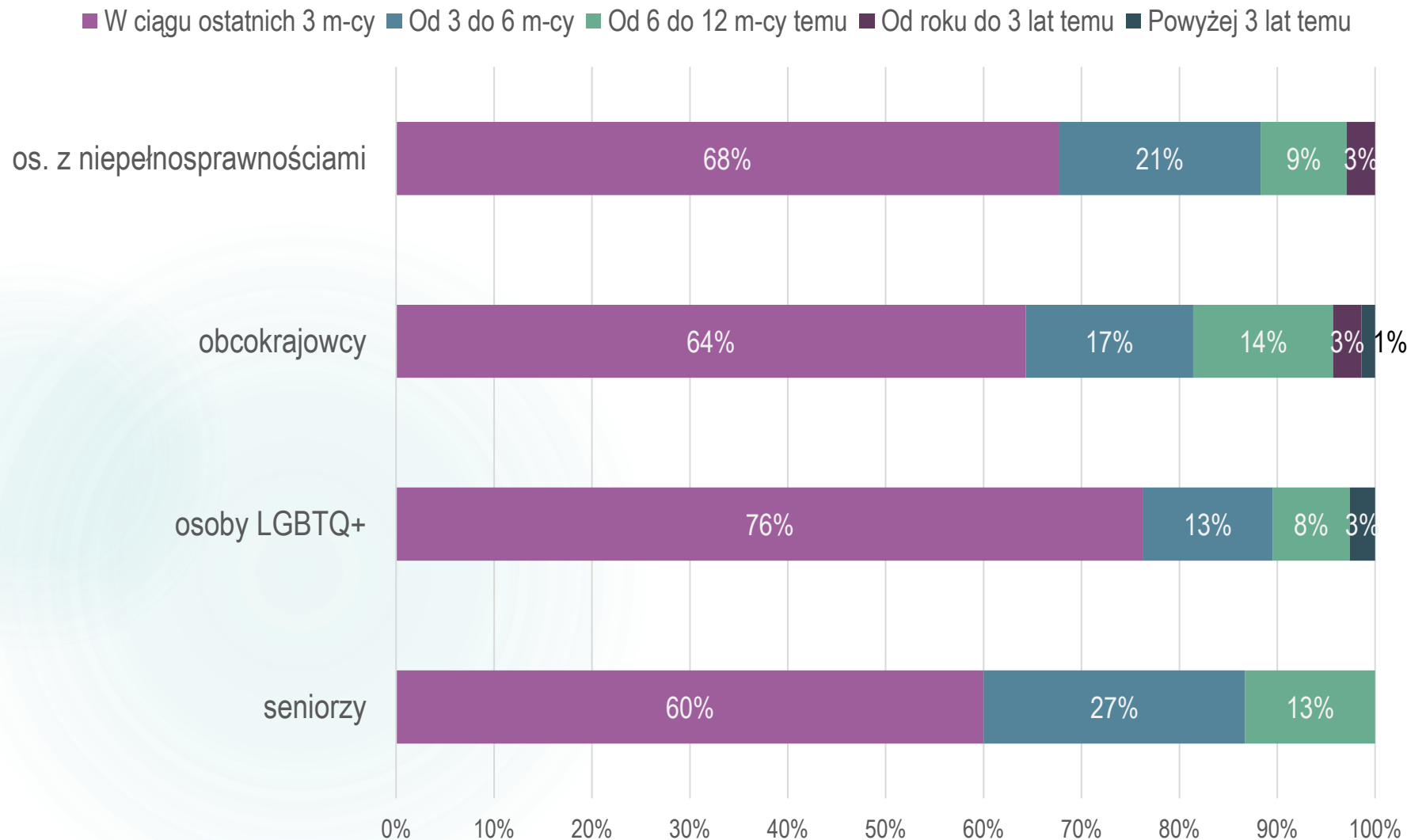
Więc w moim przypadku, sytuacja wygląda tak, że odkąd ciągnę tę nogę, to problem, który już został poruszony, wsiadania do autobusu czy do tramwaju, to nie jest to ani łatwe ani przyjemne. Boli kręgosłup, noga gdzieś tam zostaje z tyłu. Nie raz, nie dwa, zostałam wypchnięta z tramwaju, czy autobusu.
[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

(...) zmian formalno-prawnych jest dosyć dużo, dostrzegam dużo pozytywnych zmian formalno-prawnych. Jeszcze zbyt wolno, a może w ogóle ten proces nie przebiega, ale nieadekwatnie do tych zmian formalno-prawnych chyba nie postępuje właśnie ta zmiana w świadomości społecznej.
[Triada2, NGO's]

Często nas klienci traktują lekceważąco – jakbyśmy były osobami, którym się nie chciało uczyć, które nie są wykształcone, które są jakoś gorsze. Z takim lekceważeniem się spotykamy często.
[IDI1, kobieta, ubóstwo]

Nierówno traktowane, tzn., jeśli chodzi o zapraszanie. Jeżeli ktoś widzi, że jest samotna matka, to „a, nie będzie miała z kim dzieci zostawić, więc z dziećmi jej nie zaprosimy”. I jesteśmy tak wykluczane z niektórych imprez.
[IDI3, kobieta, przemoc]

9. Kiedy ostatnio miało miejsce jakieś przykre zdarzenie, które można uznać za przejaw nierównego traktowania i dyskryminowania P. osoby?

- Sytuacje nierównego traktowania w przypadku prawie 70% badanych (135 ze 195) miały miejsce w ciągu ostatnich 3 miesięcy; w drugiej kolejności – dla każdej z czterech grup – w okresie od 3 do 6 miesięcy.
- Testy statystyczne nie wykazały istotnych różnic pomiędzy doświadczeniami poszczególnych grup w kwestii czasu, w jakim miało miejsce ostatnie przykre zdarzenie, w tym także ze względu na płeć.

* Na to pyt. odpowiadało: N=15 seniorów, N=76 osób LGBTQ+, N=70 obcokrajowców, N=34 osób z niepełnosprawnościami.

Konsekwencje praktyk dyskryminacyjnych

10. Które z poniższych stwierdzeń najlepiej oddaje Pani/ Pana reakcję na spotykające Pani/ Pan przejawy dyskryminacji?

(skala Likerta, średnia 1 – ZN, 5 – ZT)

* Na to pyt. odpowiadało: N=15 seniorów, N=76 osób LGBTQ+, N=70 obcokrajowców, N=34 osób z niepełnosprawnościami.

	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
Staram się nimi nie przejmować	3,73	3,20	3,83	3,73	3,74
Staram się rozmawiać	3,68	3,53	3,89	3,61	3,38
Staram się nie wyróżniać	3,45	3,00	3,47	3,53	3,44
Inna reakcja	3,32	3,20	3,24	3,59	3,00
Szukam pomocy i wsparcia wśród osób mających podobne do moich doświadczenia z dyskryminacją	3,13	2,87	3,28	3,20	2,79
Staram się rozmawiać z ludźmi, którzy mnie źle traktują, tłumaczyć im, że niewłaściwie postępują	3,09	3,27	2,99	3,00	3,41
Staram się zmienić swoje zachowanie, wyglądam w taki sposób, żeby nie narazić się na ryzyko gorszego traktowania	2,95	2,13	2,86	3,20	3,00
Minimalizuję kontakty społeczne	2,85	2,87	2,63	3,14	2,71
Szukam pomocy i wsparcia w organizacjach, które działają na rzecz równego traktowania	2,49	2,07	2,51	2,53	2,53
Bronię swoich praw wstępując na drogę prawną	2,28	2,13	1,89	2,77	2,21

- Najczęstsze reakcje wobec praktyk dyskryminacyjnych to nieprzejmowanie się, podejmowanie rozmowy lub unikanie wyróżniania się.
- Kobiety (w tym również kobiety nieheteronormatywne) znacznie częściej niż mężczyźni (w tym mężczyźni nieheteronormatywni) starają się rozmawiać z ludźmi, którzy je źle traktują, tłumaczą im, że niewłaściwie postępują.
- Obcokrajowcy – mężczyźni częściej niż cudzoziemki szukają pomocy i wsparcia w organizacjach działających na rzecz równego traktowania.
- Inne reakcje: *nie reaguję, ignoruję takie zachowania (N=16), wycofanie – zamykam się w sobie i izoluję od ludzi (N=11), staram się propagować działania antydyskryminacyjne (N=4), odpowiadam agresją (N=4), nie radzę sobie – lecę się (N=4).*

BADANIA JAKOŚCIOWE

Reakcje na spotykające przejawy dyskryminacji

Nie chodzimy po ulicy za rękę, czyli też w ten sposób się nie wyrażamy. Zdarzyło się, że parę razy miałyśmy nieprzyjemne sytuacje, więc odpuściłyśmy sobie. [FGI, LGBTQ+]

Często staram się obrócić to w żart lub po prostu spokojnie porozmawiać, wytłumaczyć, prawda, że pewne rzeczy nie są w porządku. Ale wiadomo, że człowiek jest tylko człowiekiem, więc czasami komuś może ta cierpliwość się skończyć, jeżeli gdzieś tam rzeczy zajdą za daleko i wtedy człowiek reaguje impulsywnie, ale to nie jest nic niezwykłego. Zdarza się po prostu każdemu. [IDI, kobieta, Senegal]

(...) była godzina 16.00, Most Dworcowy, pełno ludzi, wysiadłam z pociągu, poszłam na przystanek i czekając na tramwaj zobaczyłam dziewczynę, tak na oko 15-16 lat, torba z tęczą, kolczyk w nosie. I to właśnie ta torba i ten kolczyk był zapalnikiem dla takiego właśnie bezdomnego, delikatnie podpitego. No i zaczął do niej krzyczeć, ona siedziała na ławce, a on się do niej zbliżał coraz bardziej i było widać po niej, że czuje się niekomfortowo. Pełno ludzi, nikt nie reagował, wszyscy siedzieli w telefonach totalnie odcięci. [FGI, LGBTQ+]

Ja jestem zapisana teraz w takiej grupie internetowej na różnych grupach pomocowych, np. „Mama pomaga Mamie” dzielić się ubrankami, często też wspieramy się dobrym słowem, jeżeli któraś ma faktycznie gorszą sytuację, pytamy się o jakieś tam możliwości, gdzie jakie są promocje. [IDI2, kobieta, przemoc]

(...) to wszystko w zależności od tego, czy osoba jest taka dość silna psychicznie, bo wtedy taka osoba jest w stanie poradzić sobie z większą jakąś tam niesprawiedliwością jeżeli chodzi o równe traktowanie niż osoba, która jest gdzieś słabsza i nie ma wsparcia wśród bliskich. [IDI1, kobieta, ubóstwo]

11. Na czyją pomoc może P. najbardziej liczyć wówczas, gdy jest P. nierówno traktowany(a), gdy staje się P. ofiarą dyskryminacji?

	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
Przyjaciele	48%	33%	72%	36%	27%
Rodzina	32%	33%	13%	36%	65%
Nie mogę liczyć na czyjąkolwiek pomoc	7%	7%	1%	14%	3%
Ktoś inny	5%	20%	4%	4%	3%
Organizacje pozarządowe	4%	0%	5%	3%	3%
Lekarz, w tym psycholog, psychoterapeuta	3%	7%	3%	3%	0%
Instytucje publiczne, w tym Rzecznik Praw Obywatelskich	2%	0%	1%	4%	0%

- Rodzina i przyjaciele w sytuacjach dyskryminacyjnych są największym wsparciem dla wszystkich badanych grup.
- Dla osób LGBTQ+ przyjaciele są największym oparciem w trudnych sytuacjach, znacznie częściej niż dla pozostałych badanych grup.
- Stosunkowo wysoki odsetek obcokrajowców nie może liczyć na czyjąkolwiek pomoc.
- Kobiety znacznie częściej mogą liczyć na rodzinę, mężczyźni zaś – na przyjaciół.
- Ktoś inny (kto?): partner (N=3), postronni ludzie (N=2), grupa rówieśnicza (N=1), sam/-a na siebie (N=1), kościół – duszpasterstwo (N=1).

* Na to pyt. odpowiadało: N=15 seniorów, N=76 osób LGBTQ+, N=70 obcokrajowców, N=34 osób z niepełnosprawnościami.

12. Z jakimi konsekwencjami nierównego traktowania musi się P. mierzyć?

* Na to pyt. odpowiadało: N=15 seniorów, N=76 osób LGBTQ+, N=70 obcokrajowców, N=34 osób z niepełnosprawnościami.

	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
Stres	73%	47%	82%	73%	65%
Poczucie bezradności	63%	60%	72%	57%	56%
Złość	62%	53%	66%	69%	44%
Niepokój	61%	33%	75%	50%	62%
Obniżone poczucie własnej wartości	57%	80%	45%	66%	59%
Obniżone zaufanie do innych	54%	40%	59%	59%	41%
Strach, lęk	50%	13%	71%	43%	32%
Poczucie zagrożenia	45%	40%	70%	24%	35%
Poczucie osamotnienia	44%	27%	49%	43%	41%
Zwiększanie dystansu w kontaktach międzyludzkich	40%	40%	40%	37%	44%
Wycofanie się z aktywności w życiu społecznym, publicznym	29%	7%	24%	40%	29%
Zamknięcie się w mini grupach podobnych do siebie	24%	7%	40%	20%	6%
Trudności w znalezieniu pracy / utrata pracy	14%	13%	13%	17%	12%
Trudności materialne	12%	13%	5%	10%	32%
Problemy zdrowotne, wymagające leczenia	11%	13%	12%	6%	18%
Trudności w dostępie do dóbr i usług	10%	13%	3%	17%	9%
Obrażenia fizyczne	7%	7%	4%	11%	6%
Inne konsekwencje	2%	7%	0%	4%	0%

- Stres, poczucie bezradności i złość to główne konsekwencje z jakimi mierzą się osoby dyskryminowane.
- Seniorom najbardziej doskwiera obniżone poczucie własnej wartości jako wynik nierównego traktowania.
- Testy statystyczne wskazują, że osoby LGBTQ+ znacznie częściej niż pozostali doświadczają strachu i lęku, a także niepokoju i poczucia zagrożenia.
- Z kolei kobiet częściej niż mężczyzn dotyka poczucie bezradności; w szczególności widoczne jest to wśród cudzoziemek, które także częściej niż cudzoziemscy mężczyźni – wycofują się z aktywności w życiu społecznym/ publicznym.
- Osoby z niepełnosprawnościami częściej niż inni muszą mierzyć się z konsekwencjami w postaci trudności materialnych.

BADANIA JAKOŚCIOWE

Konsekwencje nierównego traktowania

Takie bardziej bolesne, które dają człowiekowi doznania, że jest osobą starszą, starą, bardzo starą, no to pewnie jest to taki chwilowy żal, ale to chwilowe. Natomiast jeżeli chodzi o jakieś trwałe, to powiedziałabym, że powoduje wycofanie. Że człowiek starszy w tym momencie zaczyna w pewnych obszarach życia widzieć, że go nie akceptuje to środowisko i zaczyna się wycofywać. [Triada 1, seniorzy]

Konsekwencje? No na pewno, bo straciłam dwie przyjaciółki, które myślałam, że są przyjaciółkami, które się ode mnie odwróciły kiedy były świadkami takiej sytuacji i po prostu udawały po rozmowie, że ogólnie... no nie bardzo już takie były przyjazne dla mnie jak się dowiedziały jak jest u mnie w domu. [IDI1, kobieta, przemoc]

Ogólnie – to i tak głównie zależy od osoby, od jej uczucia i od jej cierpliwości. To od niej zależy, czy wytrzyma np. z hejtem, albo z osobami, które ją krytykują. Ale tak to znam parę osób, które potrzebują pomocy i chodzą do psychologa, albo dzwonią do swojego najbliższego przyjaciela, lub mówią to swoim rodzicom. [IDI2, dzieci]

Jeżeli porównamy się z moimi kolegami ze studiów, od których no nie czuję się głupszy, to różnica jest taka, że moi koledzy ze studiów jeżdżą dobrymi samochodami i w większości mieszkają sobie w domkach, a ja gnieźdźę się w mieszkaniu, które nie do końca w 100% jest dla mnie przystosowane. Poza tym jeżdżę starym samochodem. nie widzę możliwości, żeby to się zmieniło. Jak się zarabia tyle, ile się zarabia, no to pewnych rzeczy się nie przeskoczy, tym bardziej, że osoby niepełnosprawne mają naprawdę bardzo duże wydatki związane nie tylko z rehabilitacją. [FGI, os. z niepełnosprawnościami]

No takich konsekwencji jest bardzo dużo, to jest oczywiście wykluczenie na poziomie ekonomicznym, to jest wykluczenie na poziomie dostępności do edukacji, do służby zdrowia, tak naprawdę na każdym. Tak że te konsekwencje wypływają z tego, że są uchodźcami i że, niestety, urodzili się w kraju, w którym nie mogli żyć spokojnie i bezpiecznie, i oni je odczuwają na każdym kroku. [Triada1, NGO's]

Grupy porównawczego odniesienia

13. Do jakich innych gorzej traktowanych/ dyskryminowanych grup porównał(a)by Pani/ Pan swoją sytuację? (pytanie otwarte)

	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
obcokrajowcy	29%	30%	28%	44%	4%
osoby LGBTQ+	29%	10%	30%	27%	35%
osoby o innym kolorze skóry	23%	0%	30%	25%	8%
kobiety	20%	10%	26%	17%	15%
osoby z niepełnosprawnościami	13%	20%	15%	6%	19%
mniejszości religijne	10%	10%	9%	14%	4%
inne	9%	20%	7%	2%	23%
osoby ubogie, biedne, bezrobotne	8%	20%	4%	4%	19%
Żydzi	5%	0%	9%	2%	4%
mniejszości etniczne	4%	0%	6%	4%	0%
seniorzy	4%	10%	3%	0%	12%
osoby chore	3%	0%	3%	2%	4%
osoby, które nie mówią po polsku	3%	0%	0%	8%	0%
katolicy	1%	0%	1%	2%	0%
ateiści	1%	0%	3%	0%	0%
osoby o innych poglądach niż partia rządząca	1%	10%	1%	0%	0%

- W ocenie ogółu badanych obcokrajowcy, osoby LGBTQ+ oraz osoby o innym kolorze skóry to grupy do których badani porównują swoją sytuację nierównego traktowania.
- Brak jest różnic istotnych statystycznie ze względu na zmienne społeczno-demograficzne.

* Na to pyt. odpowiadało: N=15 seniorów, N=76 osób LGBTQ+, N=70 obcokrajowców, N=34 osób z niepełnosprawnościami.

BADANIA JAKOŚCIOWE

Grupy porównawczego odniesienia

No na pewno osoby homoseksualne w Polsce. Mam też dużo znajomych z tej grupy – no są nierówno traktowani. Na pewno też osoby transseksualne, tak? No myślę, że teraz na tapecie raczej jest to. Kwestia obcokrajowców to była raczej jakieś 10 lat temu, powiedzmy.

No a teraz już się przeniosła na homoseksualistów, na transseksualistów i wiadomo... [IDI, kobieta, Chiny]

Natomiast rzeczywiście dyskryminacja jest bardzo, bardzo wyraźna wobec odmiennych ras, wobec odmiennych orientacji seksualnych, no i wobec bezdomnych na pewno też.

[Triada1, seniorzy]

(...) uważam, że rzeczywiście osoby nieheteronormatywne bym umieścił na pierwszym miejscu. Na drugim miejscu bym umieścił osoby z niepełnosprawnościami różnego rodzaju. A na trzecim – rzeczywiście tych seniorów. [FGI, religijni, bezwyznaniowi]

No każdy z nas doświadcza właśnie czegoś przykrego. I jednego np. będzie bolało to, że znalazł się tutaj, bo chce pracować, a się z niego np. nabijają, bo ma inny kolor skóry, czy nie jest Polakiem. No a taką samotną matkę np. to, że ktoś jej nie pomoże, że przyjmują ją do pracy, ale jak dziecko jej choruje, to już nie mają do nie tolerancji.

[IDI4, kobieta, przemoc]

14. Kto jest – P. zdaniem – dziś najbardziej uprzywilejowany? Kto, jakie grupy społeczne mogą dziś liczyć w Polsce na szczególnie dobre traktowanie? (pytanie otwarte)

	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
politycy (członkowie elity rządzącej)	27%	44%	32%	3%	28%
ludzie zamożni	16%	20%	7%	10%	27%
biali heteroseksualni mężczyźni	13%	2%	23%	20%	8%
katolicy	13%	2%	30%	7%	10%
księża	12%	17%	20%	3%	9%
inne	11%	13%	7%	17%	8%
zwolennicy partii rządzącej	8%	11%	14%	1%	4%
Polacy	6%	0%	1%	24%	0%
osoby LGBTQ+	5%	4%	3%	5%	6%
osoby rasy białej	5%	0%	5%	12%	1%
osoby o ustabilizowanej sytuacji życiowej (rodzina, praca)	4%	0%	11%	0%	5%
osoby wykształcone na wysokich stanowiskach	3%	3%	2%	4%	4%
narodowcy	3%	6%	2%	1%	1%
osoby heteroseksualne	2%	0%	4%	3%	3%
osoby w wieku produkcyjnym	2%	6%	0%	0%	3%
służby mundurowe	2%	0%	2%	0%	5%
osoby starsze	2%	0%	3%	3%	1%
uprzywilejowane grupy zawodowe (prawnicy, lekarze)	2%	6%	1%	0%	0%
osoby chore na Covid	2%	2%	0%	1%	4%
osoby o lewicowych poglądach	1%	0%	0%	4%	1%
urzędnicy	1%	2%	0%	0%	1%

- Wszystkie badane grupy, z wyjątkiem obcokrajowców za grupę najbardziej uprzywilejowaną uznają polityków partii rządzącej.
- Osoby LGBTQ+ znacznie częściej niż pozostali wskazują na osoby wyznania katolickiego jako na grupę uprzywilejowaną.
- Z kolei dla obcokrajowców najbardziej uprzywilejowani w Polsce są dziś sami Polacy.
- Natomiast osoby z niepełnosprawnościami do grupy uprzywilejowanych dodają osoby zamożne.
- Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni wskazują na ludzi zamożnych, jako na grupę uprzywilejowaną.

BADANIA JAKOŚCIOWE

Grupy społeczne uprzywilejowane

(...) mniej dyskryminowane, bardziej uprzywilejowane są osoby, które wzbudzają może takie poczucie większej wartości, które mają takie przekonanie o swojej wartości, które umieją się dobrze przedstawić i wykreować swój wizerunek, które wyglądają dobrze, dobrze się ubierają, które umieją się wypowiadać, nie są nieśmiałe, tylko takie bardziej otwarte. I myślę, że takim osobom na pewno jest łatwiej i są lepiej traktowane przez społeczeństwo. I takie osoby są też bardziej popularne. [IDI3, nastolatki]

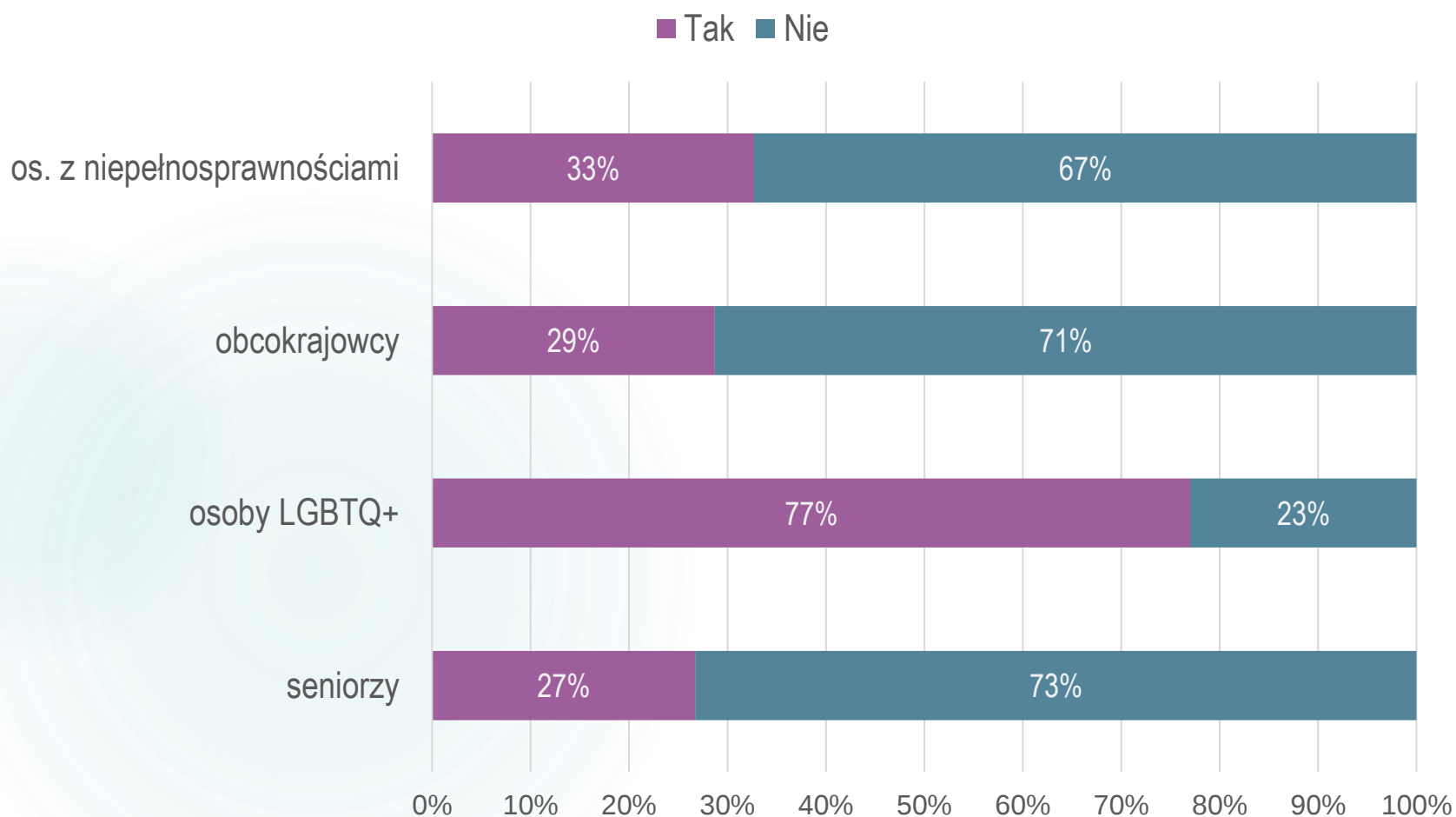
W Polsce i generalnie na świecie jednak kobiety, mimo tego, że jest ich więcej niż mężczyzn, są grupą zagrożoną wykluczeniem w dosyć poważnym stopniu. Mówi się o lesbijkach w taki sposób, że one są podwójnie wykluczone, bo zarówno dlatego, że są kobietami, jak zarówno dlatego, że są homoseksualne. Więc tak, na pewno bym wyróżnił homoseksualnych mężczyzn. W tej grupie różne badania wskazują, że grupą najbardziej zagrożoną przemocą fizyczną są osoby transpłciowe. [FGI, LGBTQ+]

Nie powiem gdzie, ale to była instytucja publiczna – skoro główny szef był z danej parafii, no to jego parafianie dostali pracę. Ja na dodatek nie jestem chrześcijaninem, jestem buddystą w ogóle. I niestety, tam widziałem bardzo takie podejście mocno religijne. [FGI, obcokrajowcy]

Na pewno te grupy zawodowe, które z automatu dobrze zarabiają, lekarze, prawnicy, którzy mogą być oczywiście dyskryminowani ze względu na coś innego, i tutaj pewno tak też jest. Ale też myślę, że księża, którzy, nie wiem, wdzierają się do szkół i ja np. jako niewierząca muszę walczyć o to, żeby przedszkolanki nie uczyły mojego dziecka trzylatka śpiewać kolęd, bo on nie wie o co chodzi. [Triada2, NGO's]

Formy pomocy

15. Czy zna P. jakieś organizacje, stowarzyszenia, które działają na rzecz przeciwdziałania gorszemu – nierównemu traktowaniu i pomagają osobom dyskryminowanym z różnych powodów?

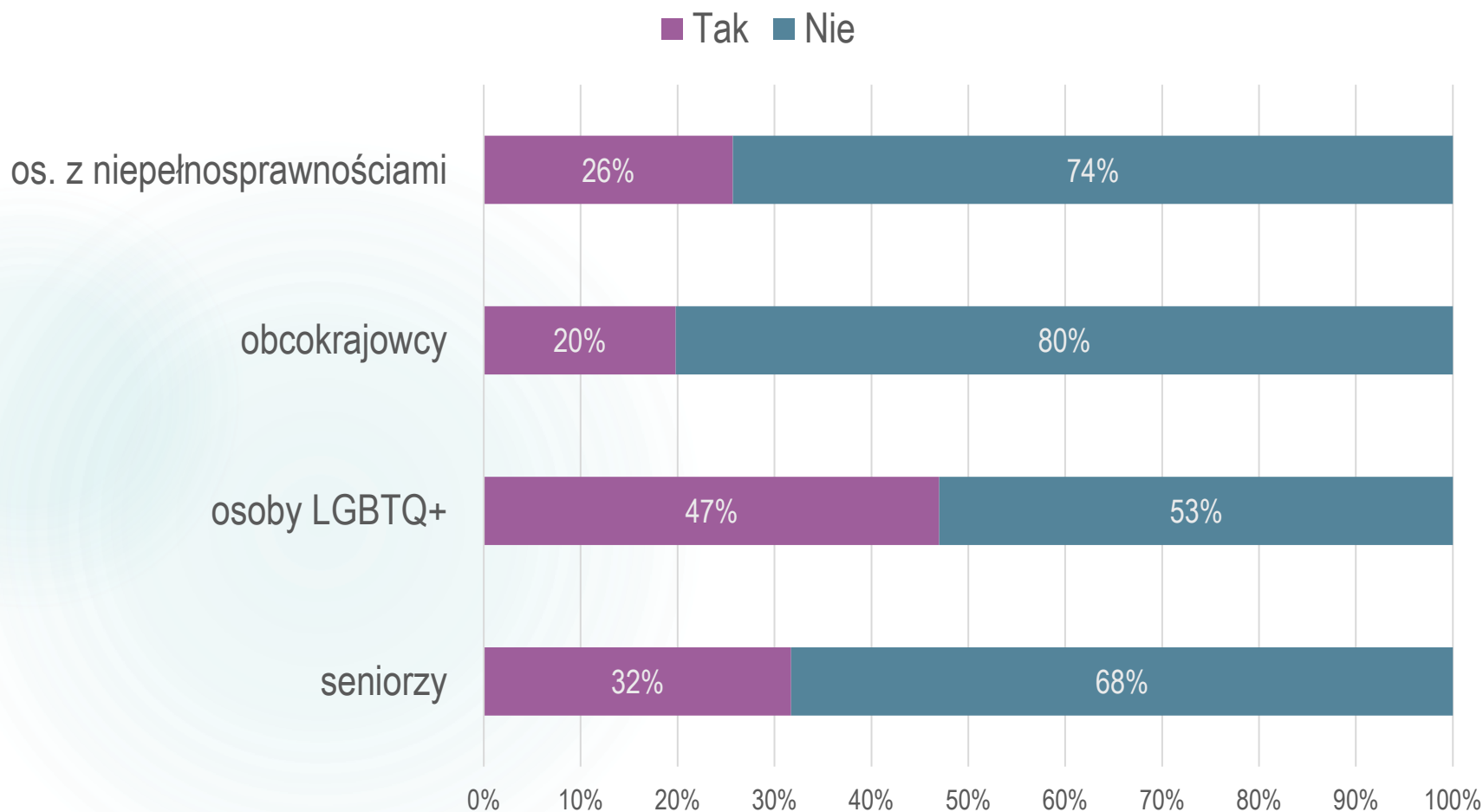
- Prawie 60% ogółu badanych nie zna żadnych instytucji działających na rzecz przeciwdziałania nierównemu traktowaniu.
- Największą grupę nieznających takich organizacji stanowią seniorzy oraz obcokrajowcy (pow. 70%).
- Osoby LGBTQ+ znacznie częściej niż pozostali deklarują taką znajomość, a także osoby nie wskazujące jednoznacznie swojej płci (przy czym w próbie znalazło się tylko 8 takich badanych).

16. Jakie to organizacje czy stowarzyszenia? (pytanie otwarte)

	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
Stowarzyszenie/Grupa Stonewall	44%	0%	77%	9%	24%
Kampania Przeciw Homofobii – Ogólnopolska Organizacja Pozarządowa	19%	5%	36%	0%	0%
Lambda – Stowarzyszenie Działające na rzecz osób LGBT	9%	0%	19%	0%	0%
Ogólnopolski Strajk Kobiet	8%	14%	9%	4%	4%
Stowarzyszenie Miłość Nie Wyklucza	8%	0%	16%	0%	0%
Migrant Info Point	6%	0%	1%	30%	4%
Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „ISKRA”	5%	9%	0%	0%	20%
PUMS HASA	4%	0%	1%	22%	0%
Kościół	4%	5%	3%	9%	0%
Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych	4%	5%	4%	4%	0%
Fundacja Trans-Fuzja	3%	0%	6%	0%	0%
Rzecznik Praw Obywatelskich	3%	18%	0%	0%	0%
Fundacja Wiara i Tęcza	2%	0%	4%	0%	0%
Fundacja Dziewuchy Dziewuchom	2%	0%	4%	0%	0%
Amnesty International	2%	9%	1%	0%	0%
Fundacja Akceptacja	2%	5%	1%	0%	4%
Tolerado-Stowarzyszenie na Rzecz Osób LGBT	1%	0%	3%	0%	0%
Centrum Inicjatyw Senioralnych	1%	9%	0%	0%	0%
inne (pojedyncze)	31%	41%	17%	39%	56%

- Wśród seniorów najbardziej znaną organizacją działającą na rzecz walki z nierównym traktowaniem jest Ogólnopolski Strajk Kobiet.
- Z kolei osoby LGBTQ+ wskazują przede wszystkim Stowarzyszenie/ Grupę Stonewall. Organizacja ta wśród osób nieheteronormatywnych jest wskazywana znacznie częściej niż przez inne badane grupy. W drugiej kolejności społeczność LGBTQ+ wskazuje Kampanię Przeciw Homofobii – Ogólnopolską Organizację Pozarządową.
- Obcokrajowcy najczęściej wskazują na organizację Migrant Info Point, w drugiej – PUMS HASA – Harassment and Assault Student Advocacy (część próby (trudno powiedzieć jak duża) stanowią studenci stypendium Erasmusa – Erasmus Student Network UAM Poznań Association oraz Uniwersytetu Medycznego).
- Z kolei osoby z niepełnosprawnościami – Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „ISKRA”. Po dwa wystąpienia: Tęczowe Rodziny, Helsińska Fundacja Praw Człowieka i PFRON.

17. Czy słyszał(a) P. o jakichś konkretnych inicjatywach – organizacji społecznych, władz miasta –, których celem była/ jest walka z uprzedzeniami, przeciwdziałanie dyskryminacji i gorszemu – nierównemu traktowaniu?

- Prawie 60% ogółu badanych nie zna inicjatyw, których celem jest walka z dyskryminacją.
- Największą grupę nieznaną takich akcji stanowią osoby z niepełnosprawnościami (prawie $\frac{3}{4}$).
- Osoby LGBTQ+ znacznie częściej niż pozostali deklarują taką znajomość.
- Brak jest zależności istotnych statystycznie ze względu na zmienne społeczno-demograficzne.

BADANIA JAKOŚCIOWE

Organizacje, inicjatywy na rzecz walki z dyskryminacją

Uważam, że na chwilę obecną jest dużo takiej pomocy socjalnej dla osób i jest to dosyć dobrze zorganizowane. Każdy w takiej trudnej sytuacji jest w stanie liczyć na pomoc w swoim własnym przypadku, są też różne organizacje. Więc myślę, że pod tym względem można dosyć dobrze to ocenić.

[IDI1, kobieta, przemoc]

Tutaj ten KIS (Klub Integracji Społecznej), w tym też były włączone firmy, które de facto nie mają nic wspólnego z samorządem wielkopolskim, tylko dołączyły do tego, tak jak np. firma zajmująca się oddłużeniami, gdzie były spotkania prowadzone - jak zadbać o swój budżet, jak wyjść z długów itd., itd.

[IDI3, mężczyzna, ubóstwo]

Myślę, że państwo tutaj średnio pomaga i raczej psuje struktury równego traktowania. Myślę, że bardziej tutaj, kolokwialnie mówiąc, robotę wykonują te organizacje pozarządowe, jakieś stowarzyszenia starające się pomóc grupom traktowanym nierówno, jak Fundacja Mili Ludzie w Poznaniu, albo na Instagramie jakiś kontakt.

[IDI3, nastolatki]

(...) założenia samorządowe najprawdopodobniej jak i organizacji pozarządowych są takie „działajmy”, żeby przeciwdziałać dyskryminacji, prawda? „Będziemy przeciwdziałać dyskryminacji”- tylko nie ma żadnych konkretnych postulatów za tym idących, to jest ogół, działanie przeciw dyskryminacji to jest takie robienie sondaży, ankiet, tego typu rzeczy... [IDI, kobieta, Senegal]

NGO'sy jest pomysłem nieudanym ze względu na to, że organizacje pozarządowe funkcjonują w ograniczonych budżetach, tzn. w ograniczonych ramach. To są ramy projektowe, grantowe. Więc jeżeli mówimy o włączeniu też systemowym społeczności, to nie możemy tworzyć takiej sytuacji, w którym tylko ograniczona liczba osób w ograniczonym czasie będzie mogła skorzystać z tego wsparcia.

[IDI, specjalista ds. romskich]

18. Proszę te inicjatywy wymienić i ocenić na skali od 5 do 1. (5 – oceniam bardzo wysoko, 1 – oceniam bardzo nisko)

<i>N=166 badanych</i>	% wskazań	średnia
marsz równości/ parada równości	12%	3,95
działania władz lokalnych na rzecz seniorów (m.in. działalność CIS, akcje: Poznańskie Pudełko Życia, Książka dla Seniora, targi Viva Seniorzy itp.)	10%	4,19
protesty przeciwko zastrzeniu prawa antyaborcyjnego	6%	3,90
działania Urzędu Miasta (władz miasta/ prezydenta miasta) – ogólny kontekst	5%	4,78
działania na rzecz społeczności LGBTQ+	5%	3,22
działania Grupy Stonewall	4%	4,33
działania pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. równego traktowania	3%	3,60
Tęczowy piątek	2%	4,33
Manify	1%	4,00
Poznański Tydzień Tolerancji	1%	4,50
działalność HASA na Uniwersytecie Medycznym	1%	3,00
działalność CARITAS	1%	4,50
pozostałe (po jednym wskazaniu)	48%	4,25

- Najbardziej zauważanie inicjatywy czy działania mające na celu walkę z dyskryminacją to marsze równości, działania Centrum Inicjatyw Senioralnych oraz protesty związane z zastrzeniem prawa aborcyjnego w Polsce. Ich średnia ocena oscyluje w okolicach „czwórki”, przy czym inicjatywy CIS są oceniane nieco wyżej.
- Wysokie oceny otrzymały działania Stowarzyszenia Grupa Stonewall (4,33), zaś działania na rzecz społeczności LGBTQ+ bez wskazanego autora tych działań już istotnie niższe (3,22).

19. Jakie działania mogłyby sprzyjać równemu traktowaniu i dzięki którym w naszym codziennym życiu byłoby mniej dyskryminacji? (cz. 1)

Ocena 1-5, gdzie 5 – bardzo potrzebne, 1 – zdecydowanie niepotrzebne, cz. 1 tabeli	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
Lekcje w szkołach – w ramach godzin wychowawczych lub w ramach przedmiotu Wiedza o społeczeństwie – podczas których będzie poruszany temat dyskryminacji, jej przyczyn, przejawów i skutków	4,34	4,22	4,39	4,50	4,25
Kampania na rzecz równego traktowania skierowana do całego społeczeństwa	4,16	4,07	4,33	3,93	4,33
Włączanie edukacji antydyskryminacyjnej w programy profilaktyczno-wychowawcze i codzienną praktykę instytucji oświatowych, jako element dbania o dobrostan i bezpieczeństwo dzieci i młodzieży	4,16	4,05	4,32	4,20	4,08
Włączanie standardu równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji do zasad działania wszystkich instytucji użyteczności publicznej w mieście	4,13	4,01	4,24	4,12	4,16
Zmiany legislacyjne, w tym dotyczące ścigania przestępstw mowy nienawiści	4,10	3,99	4,26	4,06	4,11

- W ocenie ogółu badanych najbardziej skuteczne działania sprzyjające nierównemu traktowaniu to:
 (1) lekcje w szkołach – w ramach godzin wychowawczych lub w ramach przedmiotu Wiedza o społeczeństwie – podczas których będzie poruszany temat dyskryminacji, jej przyczyn, przejawów i skutków oraz
 (2) kampania na rzecz równego traktowania skierowana do całego społeczeństwa.
- Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni uznają zaproponowane działania za potrzebne (na podstawie porównania średnich ocen).

19. Jakie działania mogłyby sprzyjać równemu traktowaniu i dzięki którym w naszym codziennym życiu byłoby mniej dyskryminacji? (cz. 2)

Ocena 1-5, gdzie 5 – bardzo potrzebne, 1 – zdecydowanie niepotrzebne, cz. 2 tabeli	Ogółem	seniorzy	osoby LGBTQ+	obcokrajowcy	os. z niepełnosprawnościami
Szkolenia antydyskryminacyjne dla osób sprawujących funkcje społeczne	4,04	3,78	4,20	4,13	4,04
Tworzenie placówek interwencyjnych dla osób w trudnej sytuacji życiowej	4,03	3,89	4,12	3,88	4,25
Kampania (w radiu, TV, prasie, Internecie) nt. praw osób dyskryminowanych (konkretnych grup społecznych) informująca również gdzie osoby takie mogą uzyskać pomoc prawną	4,01	4,14	4,05	3,74	4,10
Finansowanie z pieniędzy publicznych pomocy prawnej dla osób, które chcą walczyć o równe traktowanie na drodze sądowej	3,89	3,86	3,98	3,80	3,93
Dofinansowanie organizacji i stowarzyszeń, które zajmują się wspieraniem osób i grup społecznych doświadczających nierównego traktowania	3,88	3,88	4,01	3,66	3,96
Pełnomocnicy ds. równego traktowania w pracy/ szkole/ przy instytucji publicznej	3,84	3,54	3,95	3,88	4,00
Biura kontaktowe	3,70	3,74	3,57	3,70	3,80

- W ocenie ogółu badanych najmniej skuteczne działania sprzyjające nierównemu traktowaniu to: (1) pełnomocnicy ds. równego traktowania w pracy/ szkole/ przy instytucji publicznej oraz (2) biura kontaktowe.
- Na pełnomocników ds. równego traktowania w pracy/ szkole/ przy instytucji publicznej w grupie obcokrajowców i osób LGBTQ+ znacznie częściej wskazują kobiety.
- Wśród innych działań wskazano min. na: działania edukacyjne (m.in. prezentacja dobrych praktyk) (N=27), wsparcie (w tym psychologiczne) dla osób będących w trudnym położeniu (N=5), surowsze kary np. za posługiwanie się mową nienawiści i inne działania (N=4).

BADANIA JAKOŚCIOWE

Działania na rzecz przeciwdziałaniu dyskryminacji

(...) chciałbym, żebyśmy zmienili edukację w kraju, czyli wyrzucili religię, a w to miejsce wsadzili etykę, czy non-violent communication, bo generalnie mamy problem z dogadywaniem się i chciałbym, żebyśmy więcej uczyli dzieci, młodzież, a potem może też i dorosłych, jak się komunikować. Chciałbym też zmian takich w prawie, żeby było ściganie mowy nienawiści, dyskryminacji – żeby to nie było z powództwa cywilnego, tylko z powództwa karnego.

I chciałbym uregulowania stosunków partnerskich (...)

[FGI, LGBTQ+]

Myślę, że przede wszystkim edukacja i pokazywanie ludziom, że nie gryziemy, nie zarażamy, nie brudzimy. Tak w skrócie edukacja, żeby było widać, że nie idzie się tym zarażać, że my tacy jesteśmy i też jesteśmy mądrymi ludźmi, inteligentnymi ludźmi i zasługujemy na to samo, co wszyscy.

[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

(...) tutaj najbardziej bym uderzał o to, żeby naprawdę dla takich osób potrzebujących był o wiele łatwiejszy i długoterminowy dostęp do psychologów.

[IDI2, przemoc]

Ja myślę, że mogłoby być coś takiego, jak jakaś infolinia i można by zgłosić nierówne traktowanie np. w urzędzie. Generalnie w urzędzie nie ma problemów, ale wiem, moi znajomi mieli. I nie mieli gdzie tego zgłosić. (...) Po prostu dla obcokrajowców może być w kilku językach – po angielsku, po rosyjsku, po polsku i może jeszcze po niemiecku – żeby gdzieś można zadzwonić i zgłosić to nierówne traktowanie, nawet w pracy, nawet w urzędzie, gdziekolwiek.

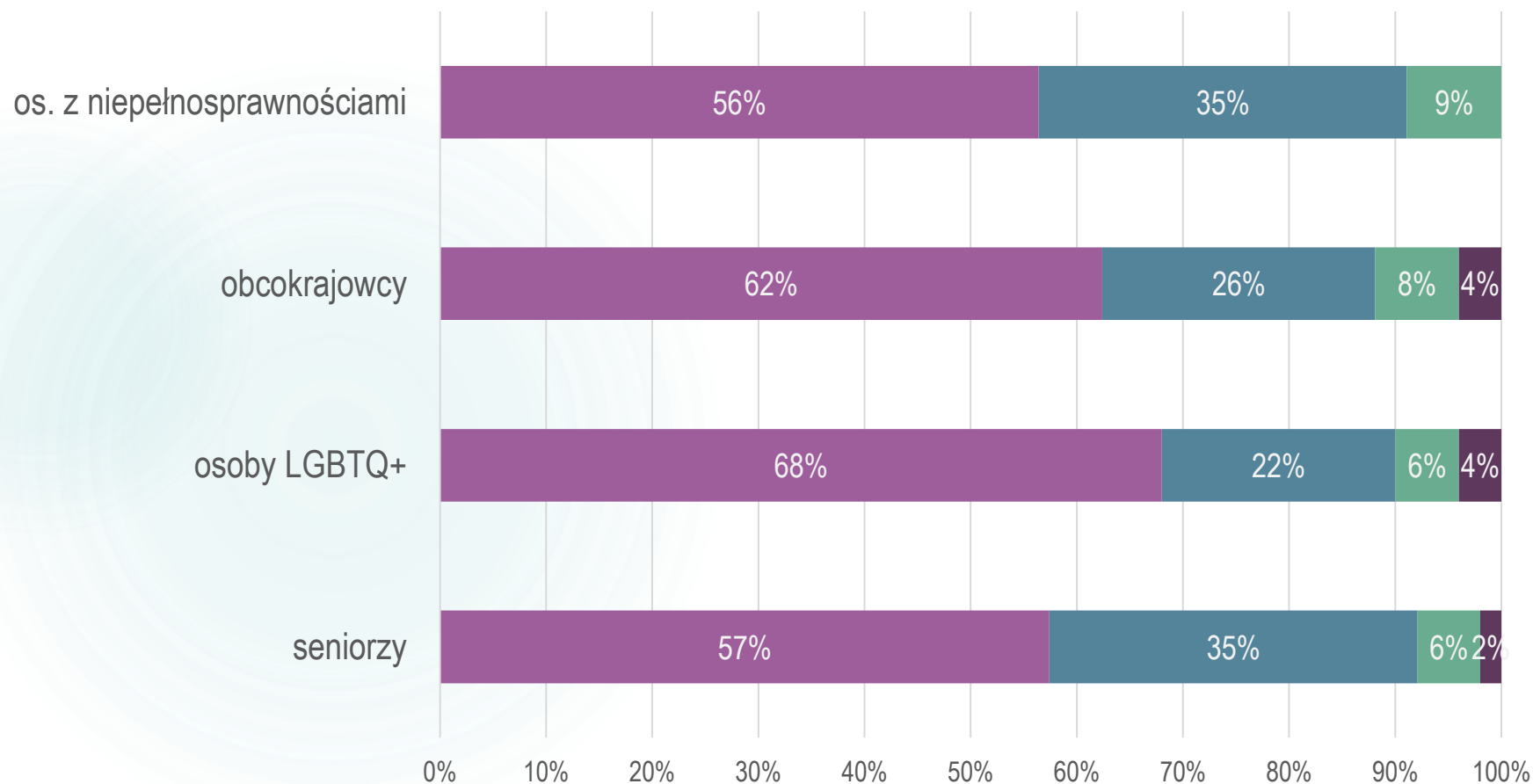
[FGI, obcokrajowcy]

No to może, żeby Miasto, czy jakieś instytucje zrobiły i obsypały skrzynki pocztowe takimi broszurkami właśnie. I po kolei właśnie – o sektorze religijnym i jakie mamy np. religie; potem – jakie mamy niepełnosprawności; potem – coś tam... I myślę, że też duża otwartość by się przydała, i w urzędach, i w jakichś miejscach w różnych przypadkach, no i też czas.

[FGI, religijni, bezwyznaniowi]

20. Kto przede wszystkim powinien odpowiadać (finansowo, organizacyjnie i merytorycznie) za wymienione przed chwilą działania?

- Państwo (rząd, bezpośrednio podległe rządowi organy, instytucje i agencje)
- Samorząd miasta (Urząd Miasta Poznania, Prezydent Miasta)
- Organizacje i stowarzyszenia społeczne, które powinny same znaleźć pieniądze na swoją działalność
- Ktoś inny

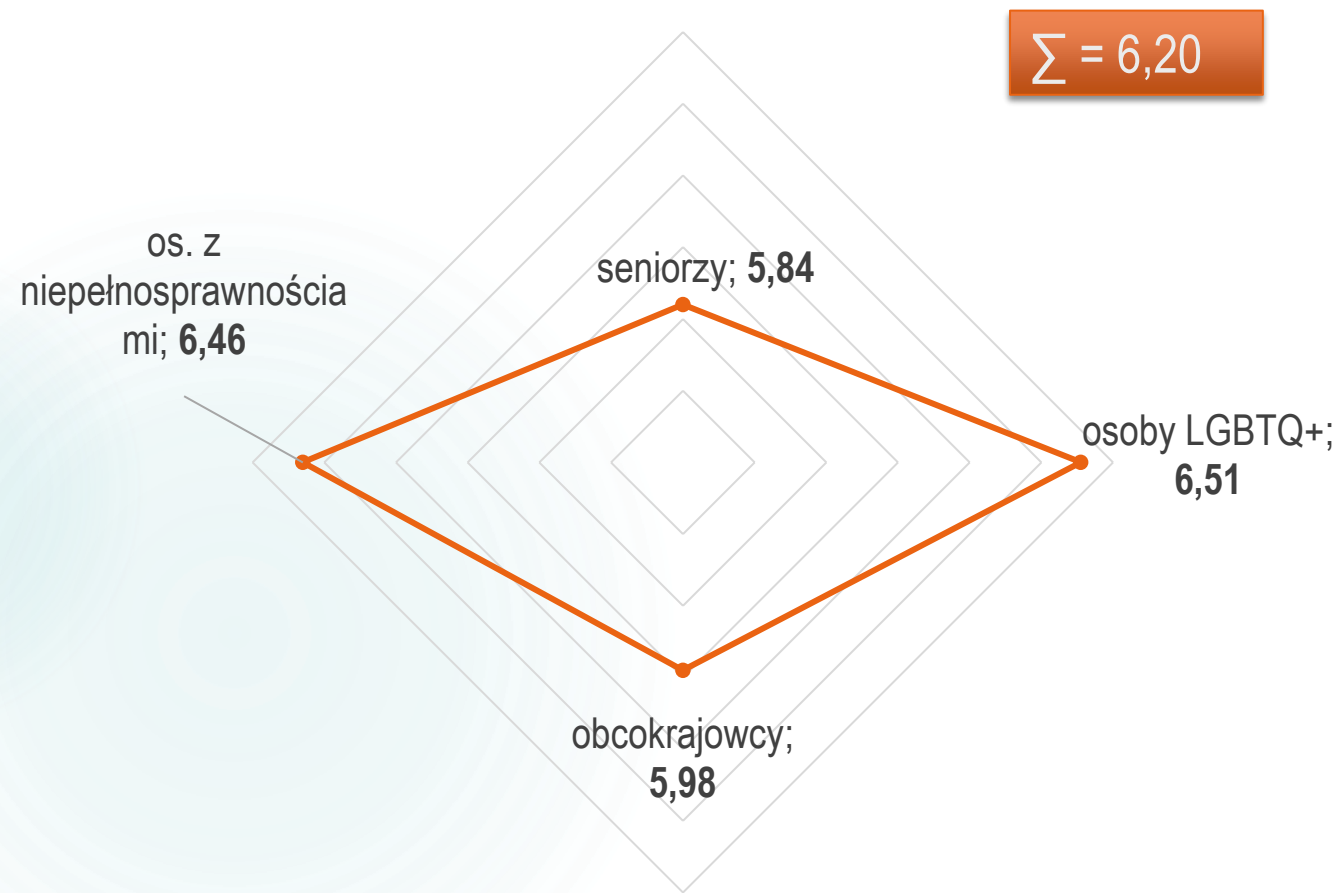

- Nieco ponad 60% ogółu badanych uważa, że to przede wszystkim państwo, rozumiane jako rząd i podległe jemu organy powinny odpowiadać za działania sprzyjające równemu traktowaniu, 30% - samorząd.
- Testy statystyczne nie wykazały różnic w odpowiedziach pomiędzy poszczególnymi grupami.
- Brak jest również zależności istotnych statystycznie ze względu na zmienne społeczno-demograficzne.
- Ktoś inny, kto?: indywidualna odpowiedzialność (N=2), ktoś, kto jest zainteresowany, nie wszyscy podatnicy (N=2), państwo i samorząd lokalny (N=1), rodzina (N=1).

Przyszłość

21. Czy tendencje dyskryminacyjne wobec grupy społecznej, do której Pani/ Pan należy będą się nasilać, czy będą słabnąć?

(skala 1 -10, 1 - będą słabnąć, 10 - będą się nasilać, 5 - bez zmian)

- Zdaniem badanych tendencje dyskryminacyjne wobec badanych grup społecznych będą się nasilać.
- Najwyższe oceny tendencji wzrostu dyskryminacji zostały wystawione przez osoby LGBTQ+ i osoby z niepełnosprawnościami.
- Brak jest zależności istotnych statystycznie ze względu na zmienne społeczno-demograficzne.

BADANIA JAKOŚCIOWE

Tendencje antydyskryminacyjne

Myślę, że będą się nasilać te nierówności i nierówne traktowanie, szczególnie taka właśnie nagonka na pewne grupy społeczne. Myślę, że to jest taka próba pokazania siły z jednej strony i (...) to może się przerodzić w coś niebezpiecznego wręcz. Bo z dyskryminacją pewnych grup społecznych spotykamy się w historii od zawsze, no i niestety, kończy się to bardzo źle często.
[IDI3, nastolatki]

(...) to wszystko zależy od mediów, niestety, od tego co się dzieje. Tak jak mówiłam – raczej ucichło (Azjaci), aż do teraz jak była kwestia koronawirusa. Tak samo jak np. wcześniej mówiliśmy o tej grupie LGBT – to też była grupa, o której w pewnym momencie było głośno, później ucichło i teraz znowu zaczęło być głośno.
[IDI, kobieta, Chiny]

Będą się nasilać, na pewno, 100%, 1000%. Będą się nasilać i będzie jeszcze gorzej, jeżeli nie zmienią się osoby rządzące i propaganda w TV publicznej, gdzie jesteśmy wrzucani na dwa worki. Bo to są dwa worki: narodowcy, obrońcy życia, katolicy i to są osoby LGBTQ+, którzy chcą mordować dzieci i są w ogóle ateistami i nie jedzą mięsa!
[FGI, LGBTQ+]

Ja myślę, że to przede wszystkim zależy od tego, jak my ten czas wykorzystamy i co my zrobimy. Bo on może działać zarówno w jedną jak i w drugą stronę. Jak my nic nie zrobimy, to uważam, że będzie gorzej. A jak uda nam się coś zrobić, to będzie lepiej.
[FGI, religijny, bezwyznaniowi]

(...) to idzie chyba w dobrym kierunku, bo widzi się też większą aktywność seniorów, że seniorzy z tego korzystają i zwracają uwagę na to, co by sobie życzyli trochę, na czym by im zależało. Ta możliwość jest, ja widzę, że to tutaj idzie w dobrym kierunku.
[Triada1, seniorzy]

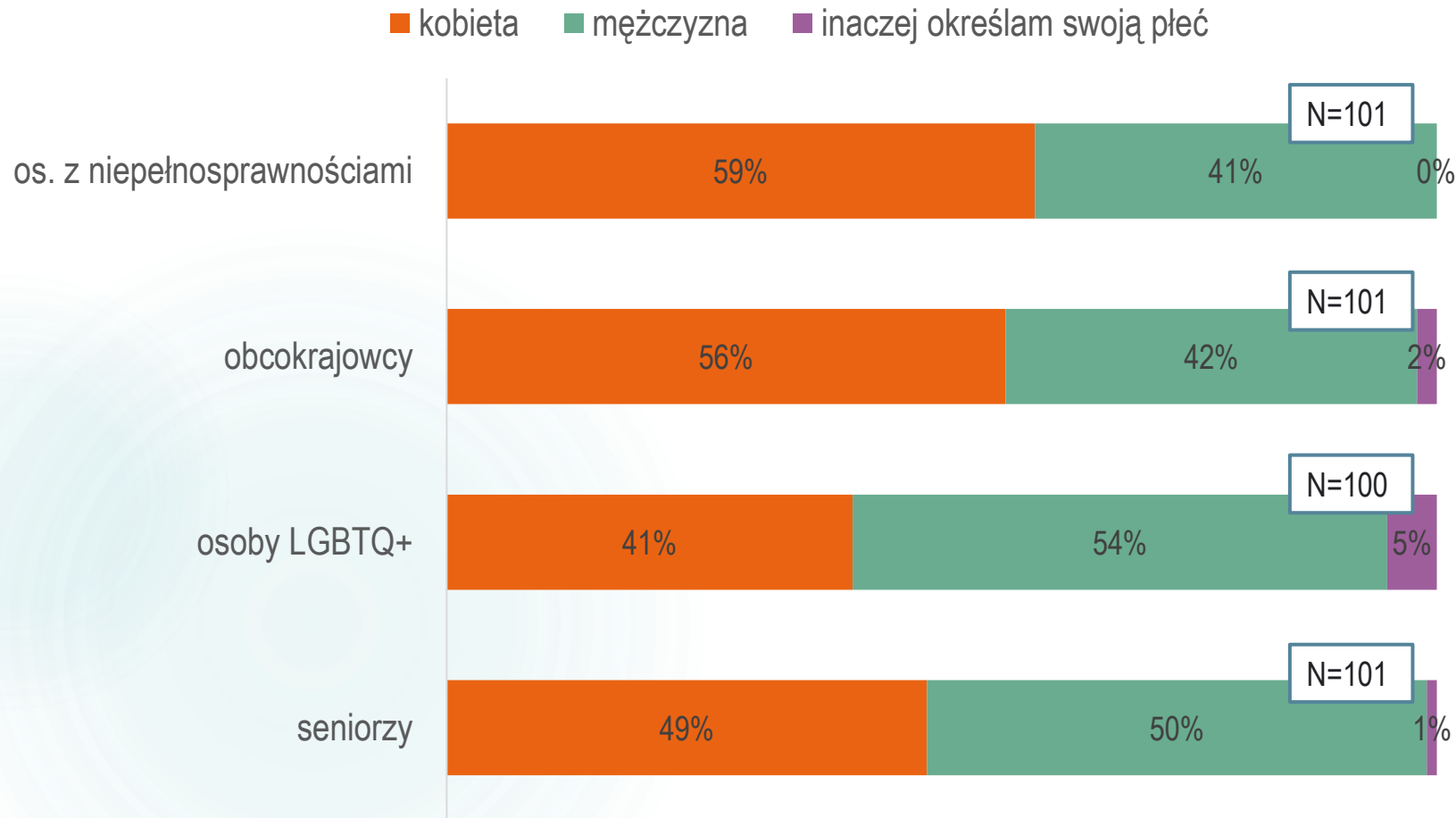
R5: Jeżeli tylko w stosunku do osób niepełnosprawnych, wydaje mi się, że te tendencje dyskryminacyjne bardzo mocno spadają.

R1: To będzie się nasilać, bo raczej młodzi do starszych i starsi do młodszych nie zmieniają podejścia, jeśli nie będziemy uczeni tego w domu, czy gdzieś wśród innych ludzi.
[FGI, os. z niepełnosprawnościami]

Dane społeczno-demograficzne

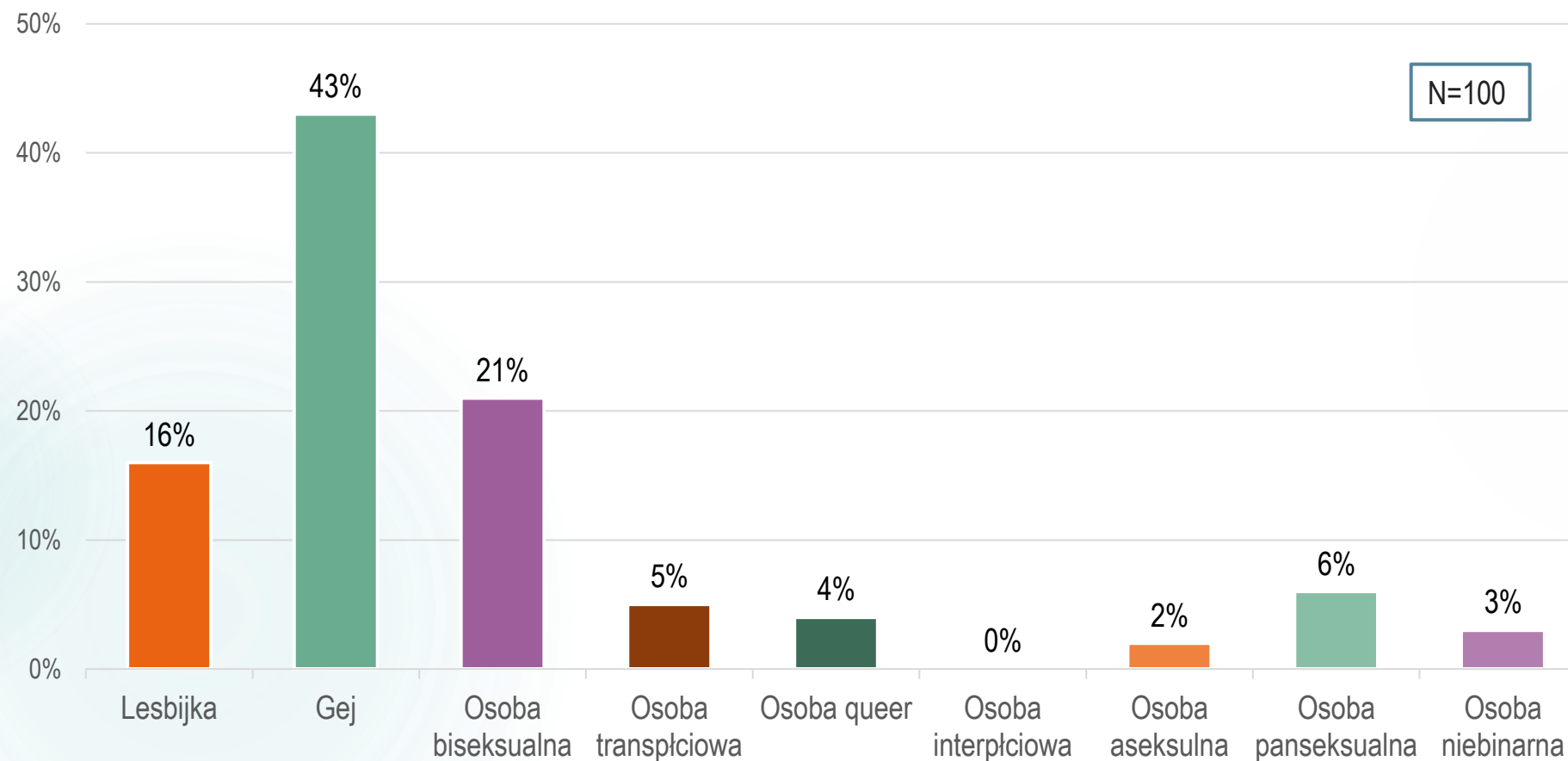
CAWI, ANKIETA INTERNETOWA

DANE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE: PŁEĆ

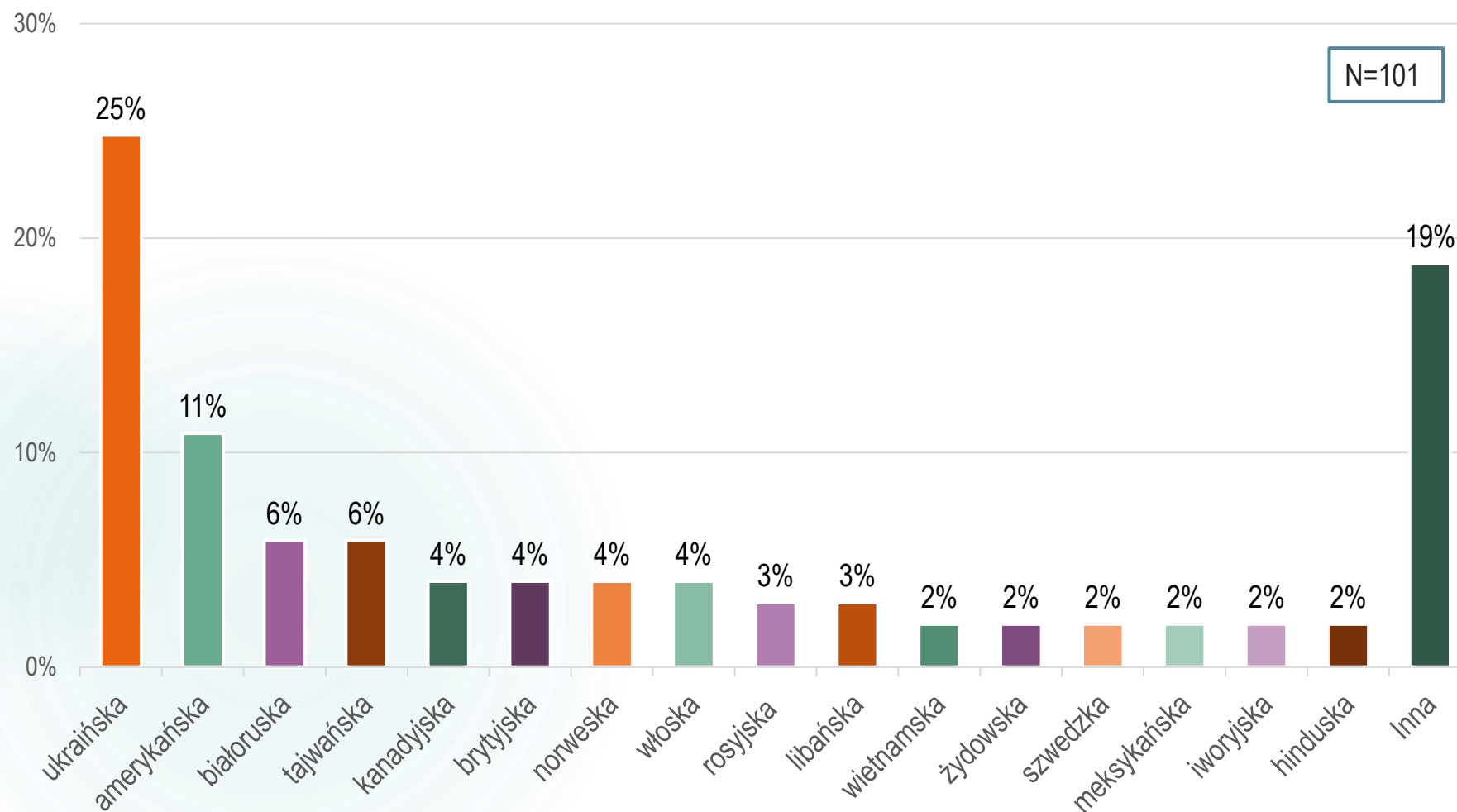

- Ogółem: 207 kobiet (51%), 188 mężczyzn (47%), 8 osób inaczej określających swoją płeć (2%).

DANE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE: TOŻSAMOŚĆ PŁCIOWA OSÓB LGBTQ+

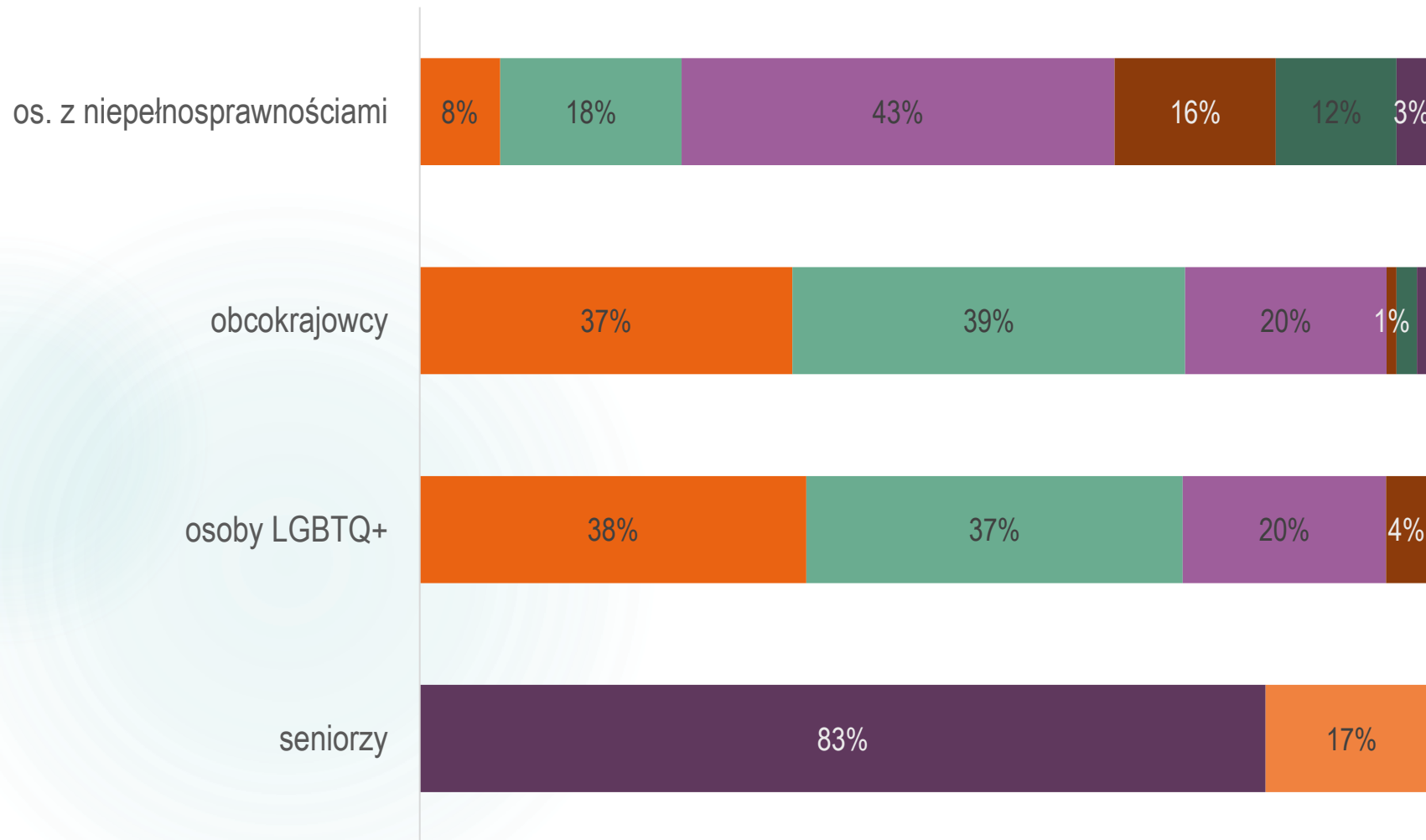
DANE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE: NARODOWOŚĆ W GRUPIE OBCOKRAJOWCÓW

- Inna (jaka?) po jednym wskazaniu: angolańska, arabska, bahrańska, brazylijska, egipska, filipińska, fińska, hiszpańska, holenderska, irańska, irlandzka, jamańska, koreańska, somalijska, syryjska, tajska, wolę nie ujawniać.
- Część próby (trudno powiedzieć jak duża) stanowią studenci stypendium Erasmusa – Erasmus Student Network UAM Poznań Association).

DANE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE: WIEK

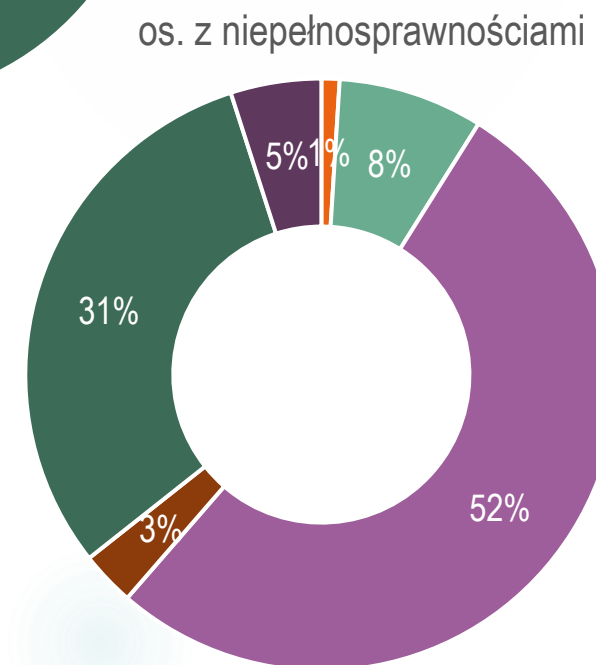
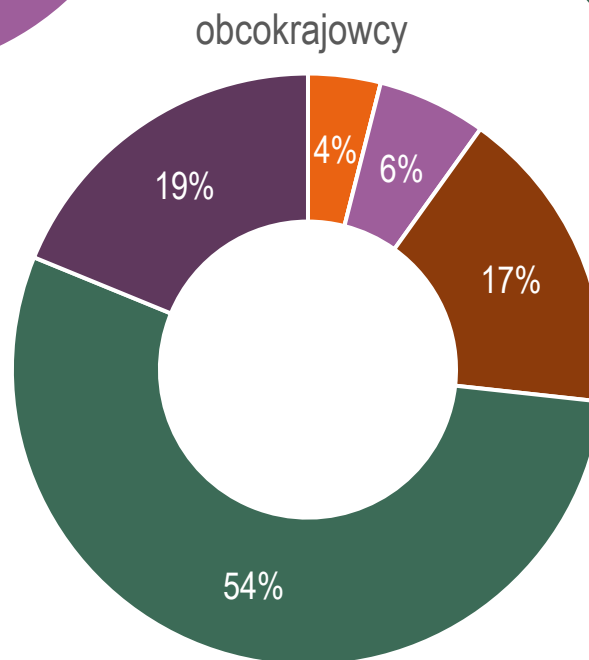
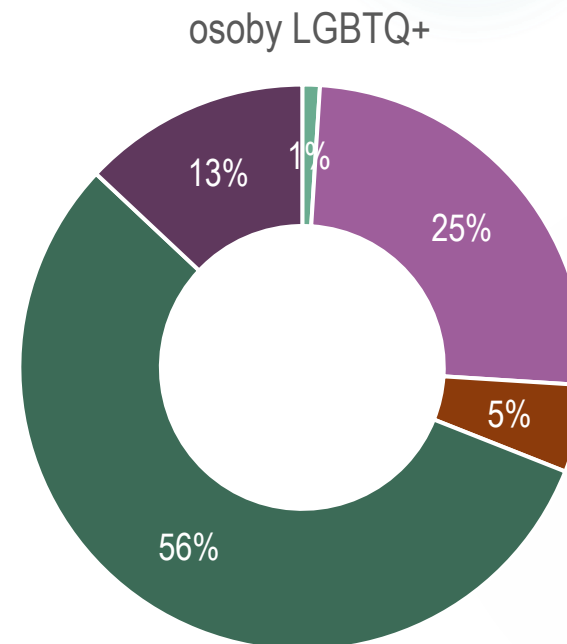
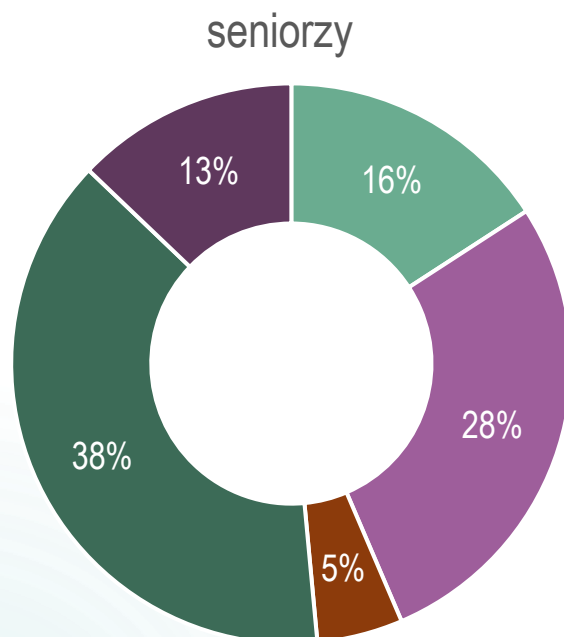
18-25 26-45 36-55 46-55 56-64 65-75 pow. 75

- Osoby poniżej 18 roku nie brały udziału w badaniu ankietowym.

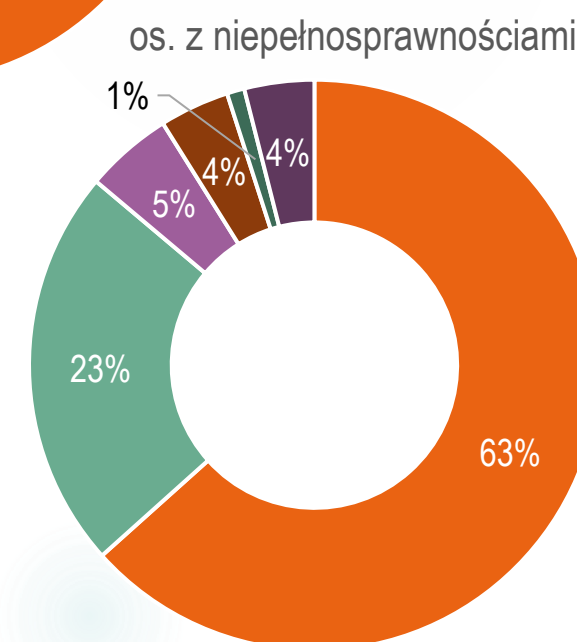
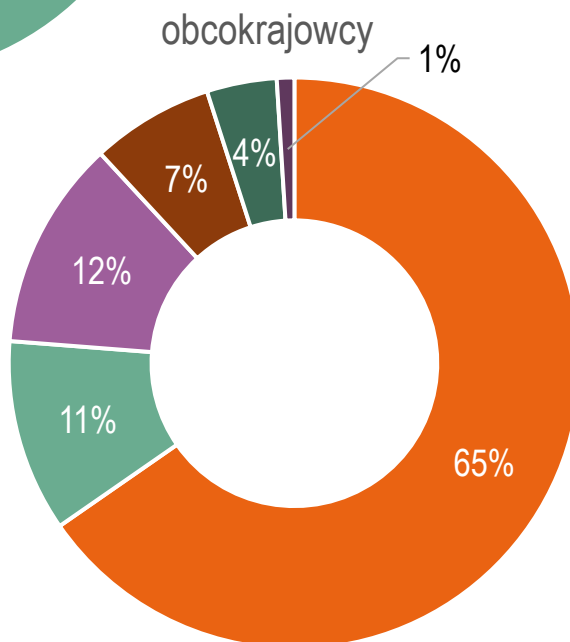
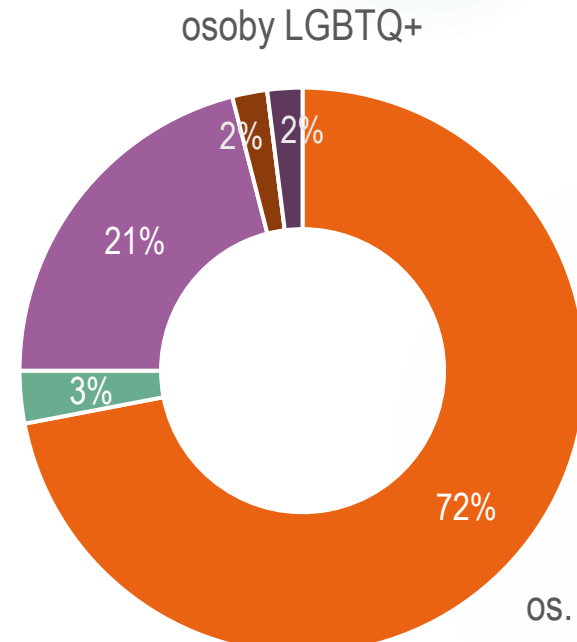
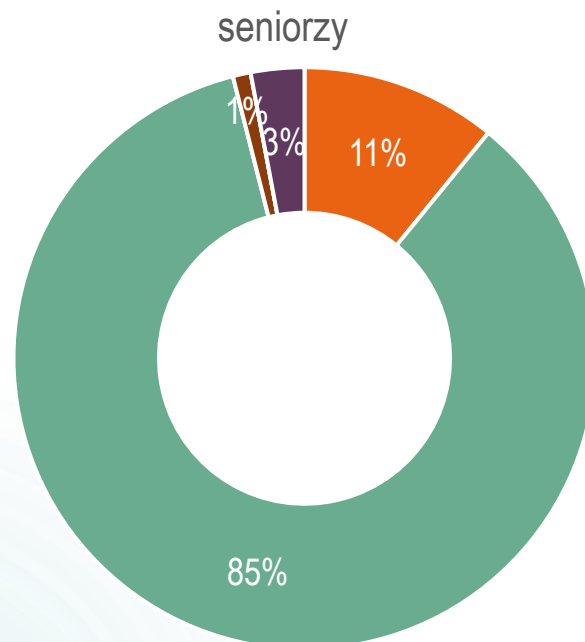
DANE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE: WYKSZTAŁCENIE

- podstawowe\ brak wykształcenia
- zasadnicze zawodowe
- średnie zawodowe, ogólnokształcące
- policealne
- licencjat i wyższe
- tytuł lub stopień naukowy

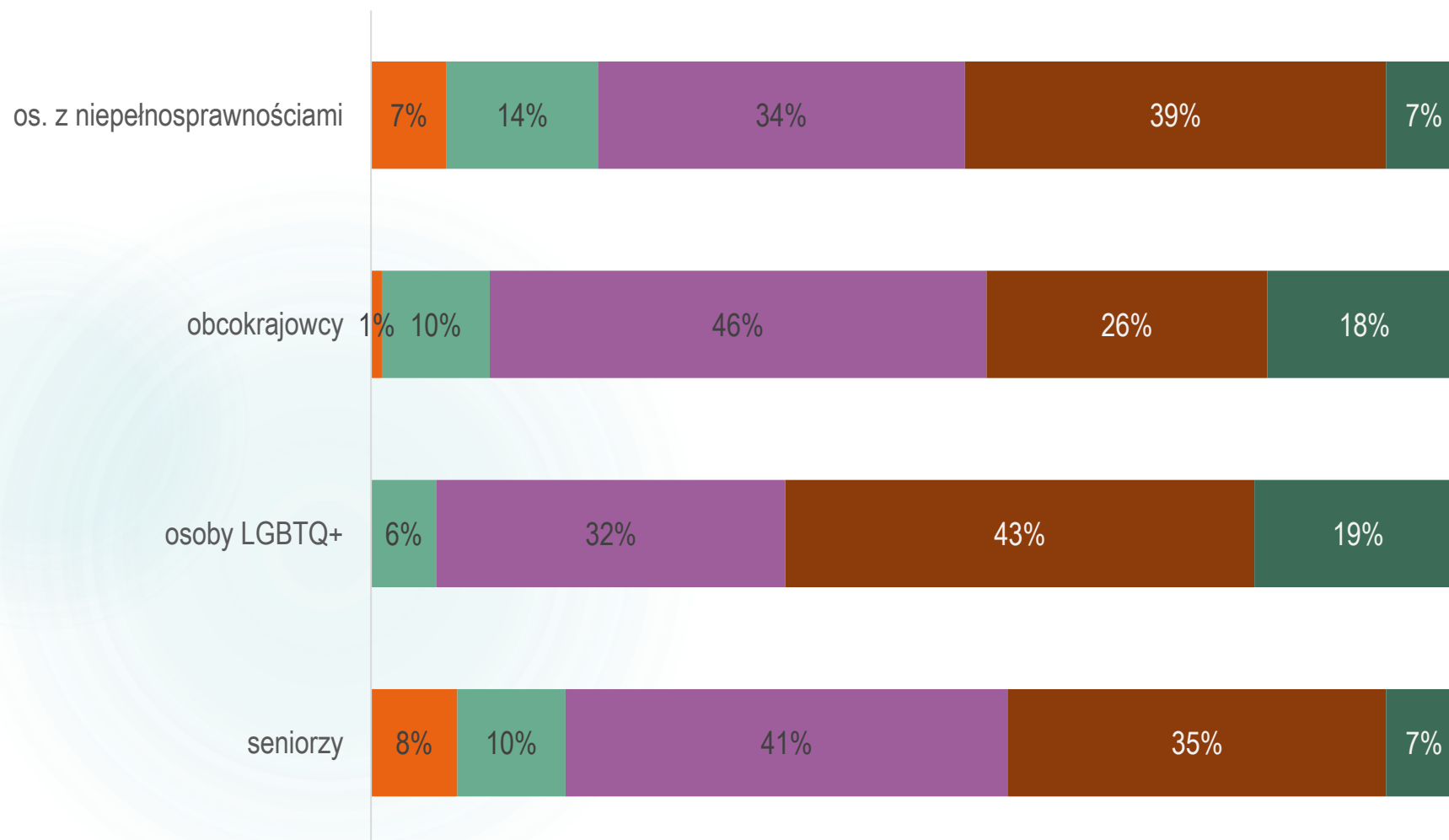
DANE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE: SYTUACJA ZAWODOWA

- pracujący\ -a
- emeryt\rencista
- uczeń\student
- bezrobotny
- zajmuję się\dzieckiem
- inna

DANE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE: OCENA WŁASNEJ SYTUACJI MATERIALNEJ

1 - bardzo zła 2 - raczej zła 3 - średnia 4 - raczej dobra 5 - bardzo dobra

- Średnia ocena sytuacji materialnej ogółem wynosi: **3,43**.
- Średnia dla seniorów: **3,23**.
- Średnia dla osób LGBTQ+: **3,75**.
- Średnia dla obcokrajowców: **3,50**.
- Średnia dla osób z niepełnosprawnościami: **3,25**.